

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ОДЕСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ АГРАРНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ФАКУЛЬТЕТ ЕКОНОМІКИ ТА УПРАВЛІННЯ
КАФЕДРА ОБЛІКУ І ОПОДАТКУВАННЯ

«До захисту допущено»
Завідувач кафедри
Д.е.н., доц.
Ірина ТОПАЛОВА
« ____ » _____ 2026 р.

КВАЛІФІКАЦІЙНА РОБОТА

на здобуття першого (бакалаврського) рівня вищої освіти
Освітньої програми «Облік і оподаткування»
За спеціальністю: 071 «Облік і оподаткування»

**МЕТОДИКА ТА ОРГАНІЗАЦІЯ ОБЛІКУ І КОНТРОЛЬ
ВИТРАТ НА ОРГАНІЗАЦІЮ ТА УПРАВЛІННЯ
СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКИМ ПІДПРИЄМСТВОМ**

Науковий керівник: д.е.н., доц.
Ірина ТОПАЛОВА

Рецензент: д.е.н, проф.
Наталія ЗАХАРЧЕНКО

Виконав здобувач першого (бакалаврського)
рівня вищої освіти
денної форми навчання
Анна СОРОКА

*Засвідчую, що кваліфікаційна робота
містить результати власних
досліджень. Використання ідей і текстів
інших авторів має посилання на відповідне
джерело.*

_____ **Анна СОРОКА**

ЗМІСТ

ВСТУП.....	3
РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИЧНІ ОСНОВИ ОБЛІКУ ТА КОНТРОЛЮ ВИТРАТ НА ОРГАНІЗАЦІЮ ТА УПРАВЛІННЯ СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКИМ ПІДПРИЄМСТВОМ.....	6
1.1. Економічна сутність та класифікація витрат на організацію і управління діяльністю підприємства.....	6
1.2. Нормативно-правове забезпечення обліку витрат в Україні.....	14
1.3. Методичні підходи до контролю витрат на управління підприємством.....	21
РОЗДІЛ 2. ОБЛІК ТА КОНТРОЛЬ ВИТРАТ НА ОРГАНІЗАЦІЮ І УПРАВЛІННЯ СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКИМ ПІДПРИЄМСТВОМ (НА ПРИКЛАДІ ФГ «КРАСЛЯНИ»).....	31
2.1. Організаційно-економічна характеристика підприємства та особливості формування витрат на управління.....	31
2.2. Організація та методика бухгалтерського обліку витрат на організацію і управління.....	40
2.3. Відображення, аналіз і контроль витрат на управління у фінансовій звітності підприємства.....	48
РОЗДІЛ 3. УДОСКОНАЛЕННЯ СИСТЕМИ ОБЛІКУ ТА КОНТРОЛЮ ВИТРАТ НА ОРГАНІЗАЦІЮ І УПРАВЛІННЯ СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКИМ ПІДПРИЄМСТВОМ.....	72
3.1. Оцінка ефективності діючої системи обліку та внутрішнього контролю адміністративних витрат підприємства.....	72
3.2. Напрями вдосконалення обліку, контролю та оптимізації витрат на організацію і управління підприємством із використанням сучасних інформаційних технологій.....	78
ВИСНОВКИ.....	84
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ.....	86
ДОДАТКИ.....	91

ВСТУП

Актуальність теми дослідження зумовлена зростаючою роллю ефективного управління витратами у діяльності сільськогосподарських підприємств в умовах сучасної економіки. Агропромисловий сектор є однією з ключових галузей економіки України, що забезпечує продовольчу безпеку держави та формує значну частку експортного потенціалу. У сучасних умовах нестабільності ринкового середовища, підвищення вартості ресурсів, впливу зовнішніх і внутрішніх ризиків особливого значення набуває раціональна організація обліку та контроль витрат на організацію й управління підприємством. Саме від якості інформаційного забезпечення управління витратами залежить ефективність прийняття управлінських рішень, оптимізація витрат і підвищення конкурентоспроможності підприємства.

Облік витрат на сільськогосподарських підприємствах має специфічні особливості, пов'язані з біологічними процесами виробництва, сезонністю, тривалим виробничим циклом та залежністю від природно-кліматичних умов. Відповідно, система обліку повинна забезпечувати своєчасне, повне і достовірне відображення витрат для ефективного управління ресурсами підприємства. Крім того, важливим є організація дієвого контролю витрат, що дозволяє виявляти відхилення, визначати причини їх виникнення та формувати резерви зниження собівартості продукції.

Зв'язок роботи з науковими програмами, планами, темами полягає в тому, що дослідження виконано відповідно до напрямів наукових досліджень закладу вищої освіти, зокрема в межах тематики, пов'язаної з удосконаленням бухгалтерського обліку, аналізу та контролю діяльності підприємств аграрного сектору, а також із впровадженням сучасних інформаційних технологій у систему управління підприємствами.

Метою дипломної роботи є теоретичне обґрунтування та розроблення практичних рекомендацій щодо вдосконалення методики та організації обліку і

контролю витрат на організацію та управління сільськогосподарським підприємством.

Для досягнення поставленої мети визначено такі **завдання дослідження**:

- розкрити економічну сутність витрат на організацію та управління підприємством;
- описати нормативно-правове забезпечення обліку витрат;
- проаналізувати сучасні підходи до класифікації витрат;
- охарактеризувати методику обліку витрат у сільськогосподарських підприємствах;
- дослідити організацію внутрішнього контролю витрат;
- провести аналіз витрат підприємства та оцінити їх ефективність;
- розробити рекомендації щодо вдосконалення обліку та контролю витрат.

Предметом дослідження є сукупність теоретичних, методичних та прикладних аспектів обліку, аналізу та контролю витрат на організацію та управління діяльністю ФГ «Красляни».

Методи дослідження. У процесі виконання роботи використано загальнонаукові та спеціальні методи дослідження, зокрема: метод теоретичного узагальнення – для визначення сутності витрат; аналіз і синтез – для дослідження структури витрат; порівняльний метод – для оцінки динаміки показників; економіко-статистичні методи – для аналізу діяльності підприємства; графічний метод – для наочного відображення результатів; системний підхід – для комплексного дослідження процесу управління витратами.

Інформаційною базою дослідження є законодавчі та нормативні акти України, зокрема положення (стандарти) бухгалтерського обліку, методичні рекомендації щодо планування та обліку витрат, фінансова звітність підприємства, первинні облікові документи, а також наукові праці вітчизняних і зарубіжних учених.

Апробація результатів дослідження. Результати дослідження кваліфікаційної роботи бакалавра на тему «Методика та організація обліку й контроль витрат на організацію та управління сільськогосподарським

підприємством» були апробовані в доповіді на студентській науково-практичній конференції «Innovation and sustainable development in the global economy» (м. Одеса, 6-7 лютого 2026 р.).

Загальна структура та обсяг кваліфікаційної роботи. Дипломна робота складається зі вступу, трьох розділів, висновків, списку використаних джерел та додатків. Загальний обсяг роботи становить 91 сторінку друкованого тексту, містить 24 таблиці, 5 рисунків, список використаних джерел налічує 60 найменувань.

РОЗДІЛ 1

ТЕОРЕТИЧНІ ОСНОВИ ОБЛІКУ ТА КОНТРОЛЮ ВИТРАТ НА ОРГАНІЗАЦІЮ ТА УПРАВЛІННЯ СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКИМ ПІДПРИЄМСТВОМ

1.1. Економічна сутність та класифікація витрат на організацію і управління діяльністю підприємства

У сучасних умовах розвитку економіки важливого значення набуває ефективне управління витратами підприємства, оскільки саме вони безпосередньо впливають на формування фінансових результатів та конкурентоспроможність суб'єкта господарювання. Особливу роль у цьому процесі відіграють витрати на організацію та управління діяльністю підприємства, які забезпечують функціонування системи управління та координацію виробничо-господарських процесів.

Аналіз останніх досліджень і публікацій свідчить, що проблематика обліку, аналізу та контролю витрат підприємств, у тому числі сільськогосподарських, є предметом наукових досліджень багатьох вітчизняних учених. Значний внесок у розвиток теоретико-методичних засад управління витратами зробили такі науковці, як О. М. Варченко, І. В. Свиноус, В. А. Биба, які розглядають управління витратами як безперервний процес планування, організації та контролю використання ресурсів підприємства [7]. У працях Н. М. Хорунжака та Т. Р. Портовараса обґрунтовано важливість використання системного підходу до аналізу витрат, що дозволяє підвищити ефективність управлінських рішень [47]. Разом з тим, незважаючи на значну кількість досліджень, питання вдосконалення методики обліку та контролю витрат на управління сільськогосподарськими підприємствами потребують подальшого дослідження з урахуванням сучасних умов господарювання та цифровізації облікових процесів.

У науковій літературі відсутній єдиний підхід до трактування поняття «витрати», що зумовлено багатогранністю цього економічного явища та різними цілями його дослідження. Узагальнення наукових джерел дозволяє виділити декілька основних підходів до визначення сутності витрат.

Перший підхід – бухгалтерський (фінансовий), відповідно до якого витрати розглядаються як зменшення економічних вигід у вигляді вибуття активів або збільшення зобов'язань, що призводить до зменшення власного капіталу підприємства. Такий підхід закріплений у положеннях (стандартах) бухгалтерського обліку та орієнтований на формування фінансової звітності [6].

Другий підхід – ресурсний (економічний), згідно з яким витрати визначаються як вартісне (грошове) вираження використаних у процесі діяльності ресурсів (матеріальних, трудових, фінансових). Цей підхід є поширеним у працях вітчизняних економістів, які розглядають витрати як сукупність ресурсів, спожитих для досягнення певного результату [43].

Третій підхід – управлінський, який трактує витрати як важливий інструмент прийняття управлінських рішень та один із ключових елементів системи менеджменту підприємства. У межах цього підходу витрати розглядаються не лише як результат здійснення господарської діяльності, а як об'єкт цілеспрямованого планування, аналізу, контролю та регулювання. Управлінський підхід передбачає активне використання інформації про витрати для оцінки ефективності діяльності, обґрунтування стратегічних і тактичних рішень, оптимізації ресурсного забезпечення та підвищення конкурентоспроможності підприємства [4].

Особлива увага приділяється детальній класифікації витрат, зокрема їх поділу на релевантні та нерелевантні, контрольовані та неконтрольовані, змінні та постійні, що дозволяє адаптувати інформацію до конкретних управлінських завдань. Таким чином, у межах цього підходу витрати виступають не лише обліковою категорією, а й дієвим інструментом управління діяльністю підприємства.

Четвертий підхід – відтворювальний, згідно з яким витрати розглядаються як невід’ємна складова процесу суспільного відтворення, що забезпечує безперервність виробництва та функціонування підприємства. У межах цього підходу витрати тісно пов’язуються з процесом створення та відновлення матеріальних і нематеріальних ресурсів, необхідних для здійснення господарської діяльності. Вони відображають обсяг ресурсів, спожитих у процесі виробництва продукції, виконання робіт або надання послуг, і водночас виступають основою формування собівартості продукції. Важливим аспектом є те, що витрати забезпечують відновлення використаних факторів виробництва, що є передумовою стабільного розвитку підприємства [40]. Такий підхід дозволяє розглядати витрати не лише як облікову категорію, а як економічний інструмент, що відображає циклічність та безперервність виробничих процесів.

П’ятий підхід – інституційний, який розглядає витрати через призму взаємодії економічних суб’єктів у ринковому середовищі та функціонування інститутів економіки. У межах цього підходу поряд із традиційними виробничими витратами особливого значення набувають трансакційні витрати, пов’язані з організацією та забезпеченням економічних відносин між суб’єктами господарювання. До таких витрат належать витрати на пошук і обробку інформації, укладання та супровід контрактів, контроль за їх виконанням, забезпечення дотримання умов угод, а також витрати, пов’язані з ризиками та невизначеністю ринкового середовища [43].

Інституційний підхід дозволяє розширити традиційне розуміння витрат, включаючи до їх складу не лише внутрішні витрати підприємства, але й витрати, що виникають у процесі його взаємодії з зовнішнім середовищем. Це особливо актуально в сучасних умовах розвитку економіки, де зростає роль інформації, контрактних відносин та інституційного середовища.

Для узагальнення основних наукових підходів до визначення поняття «витрати» доцільно представити їх у вигляді схеми (рис. 1.1).

Джерело: сформовано автором на основі праць [43; 4; 9; 59].

Серед науковців також існують різні підходи до трактування сутності витрат. Так, представники ресурсного підходу, зокрема Голов С.Ф., Бутинець Ф.Ф., Сопко В.В., акцентують увагу на економічній природі витрат і визначають їх як сукупність використаних факторів виробництва або ресурсів підприємства. Вони підкреслюють, що витрати відображають процес споживання матеріальних, трудових і фінансових ресурсів у ході господарської діяльності [47; 43; 18].

Інші дослідники, серед яких Ткаченко Н.М., Хорунжак Н.М., Кужельний М.В., наголошують на грошовій формі витрат, розглядаючи їх як вартісне вираження спожитих ресурсів [47; 43; 18]. Такий підхід є характерним для бухгалтерської науки, оскільки саме грошова оцінка забезпечує можливість узагальнення та відображення витрат у фінансовій звітності підприємства.

Окрему групу становлять науковці, які розглядають витрати з позицій управління підприємством. Зокрема, Друрі К., Хорнгрен Ч.Т., Фостер Дж. визначають витрати як важливий елемент інформаційного забезпечення процесу прийняття управлінських рішень. У їх працях витрати розглядаються як інструмент планування, контролю та аналізу, що дозволяє підвищити ефективність діяльності підприємства [53; 54].

Водночас дискусійним залишається питання включення до складу витрат альтернативних (втрачених) вигід. Представники економічної теорії, зокрема Маршалл А., Самуельсон П. А., вважають, що витрати повинні враховувати не лише фактичні витрати, але й упущені можливості, тобто альтернативні витрати використання ресурсів [59; 60]. Натомість у бухгалтерському обліку, що

базується на принципі фактичності та документального підтвердження, такі витрати не відображаються, що зумовлює певні розбіжності між економічним і бухгалтерським підходами до їх трактування.

Таким чином, різноманітність підходів до трактування поняття «витрати» свідчить про його складність і багатогранність. З огляду на це, доцільним є комплексне розуміння витрат як грошового вираження використаних ресурсів, що виникають у процесі господарської діяльності та підлягають обліку, аналізу й контролю з метою забезпечення ефективного управління підприємством.

Витрати на організацію та управління підприємством доцільно розглядати як сукупність витрат, пов'язаних із забезпеченням функціонування управлінського апарату, плануванням, координацією, контролем та регулюванням діяльності підприємства. До їх складу, як правило, належать адміністративні витрати, витрати на утримання управлінського персоналу, витрати на зв'язок, службові відрядження, амортизація адміністративних основних засобів тощо [38, с. 96].

Значна увага в наукових дослідженнях приділяється класифікації витрат, оскільки саме вона є основою для їх обліку, аналізу та контролю. Узагальнюючи існуючі підходи, витрати на управління підприємством можна класифікувати за такими ознаками:

- за економічним змістом (матеріальні витрати, витрати на оплату праці, амортизація тощо);
- за функціональним призначенням (адміністративні, збутові, виробничі);
- за способом включення до собівартості (прямі та непрямі);
- за ступенем залежності від обсягу діяльності (постійні та змінні);
- за можливістю контролю (контрольовані та неконтрольовані) [44, с. 107].

Разом з тим, аналіз наукових джерел показує, що існують певні розбіжності у підходах до класифікації витрат на управління. Одні автори відносять їх виключно до адміністративних витрат, інші ж розглядають ширше, включаючи витрати на інформаційне забезпечення, управлінські інновації та цифровізацію процесів. Таким чином, можна зробити висновок, що витрати на організацію та

управління є важливою складовою системи витрат підприємства, а їх ефективне управління потребує чіткої класифікації, яка повинна враховувати специфіку діяльності підприємства, зокрема сільськогосподарського.

Витрати на організацію та управління підприємством займають важливе місце у загальній системі управління господарською діяльністю, оскільки забезпечують реалізацію основних функцій менеджменту та створюють необхідні умови для ефективного функціонування суб'єкта господарювання. Незважаючи на те, що такі витрати не беруть безпосередньої участі у виробничому процесі та не включаються до виробничої собівартості продукції, вони є необхідною передумовою організації, координації та контролю всіх бізнес-процесів підприємства [44, с. 123].

У сучасних умовах господарювання управління підприємством неможливе без належного інформаційного забезпечення, фінансового планування, організації документообігу, кадрового супроводу та контролю за використанням ресурсів. Саме витрати на управління забезпечують функціонування цих процесів. Через систему адміністративних витрат фінансується діяльність управлінського персоналу, утримуються адміністративні приміщення, здійснюється зв'язок між структурними підрозділами, впроваджуються сучасні інформаційні технології та підтримується система внутрішнього контролю.

Роль витрат на управління значною мірою проявляється через реалізацію основних функцій менеджменту. Зокрема, функція планування передбачає розроблення стратегічних і поточних планів діяльності підприємства, визначення потреб у ресурсах, формування бюджетів та прогнозування фінансових результатів. Для виконання цих завдань необхідні витрати на оплату праці керівників і спеціалістів, використання програмного забезпечення, проведення аналітичних досліджень та консультаційних заходів [36, с. 180].

Функція організації полягає у формуванні ефективної структури управління, розподілі повноважень між працівниками та забезпеченні взаємодії між структурними підрозділами підприємства. Реалізація цієї функції потребує відповідних витрат на кадрове забезпечення, організацію робочих місць,

утримання адміністративних приміщень, забезпечення працівників засобами зв'язку та оргтехнікою.

Не менш важливою є функція мотивації персоналу, яка спрямована на підвищення продуктивності праці та зацікавленості працівників у досягненні цілей підприємства. Витрати на оплату праці адміністративно-управлінського персоналу, преміювання, підвищення кваліфікації та професійний розвиток працівників створюють передумови для ефективної діяльності всього підприємства [36, с. 161].

Важливу роль відіграють управлінські витрати і в реалізації функції координації, яка забезпечує узгодженість дій усіх структурних підрозділів. Координація діяльності підприємства потребує використання сучасних засобів комунікації, електронного документообігу, корпоративних інформаційних систем та інших інструментів управління, функціонування яких супроводжується відповідними витратами.

Особливого значення набуває функція контролю, яка забезпечує перевірку виконання планових показників, оцінку результатів діяльності та виявлення відхилень від установлених норм. Для здійснення ефективного контролю підприємство несе витрати на ведення бухгалтерського обліку, внутрішній аудит, проведення інвентаризацій, аудиторські перевірки та впровадження систем внутрішнього контролю. Саме контроль дозволяє своєчасно виявляти неефективне використання ресурсів та розробляти заходи щодо оптимізації витрат.

На відміну від виробничих витрат, які безпосередньо формують собівартість продукції, адміністративні витрати створюють організаційне середовище функціонування підприємства. Вони забезпечують належний рівень управління ресурсами, сприяють підвищенню якості управлінських рішень та формують інформаційну базу для стратегічного розвитку підприємства. Саме тому їх доцільно розглядати не лише як витрати, а і як інвестиції в ефективність системи управління [5].

Узагальнення наукових підходів дозволило систематизувати витрати на організацію та управління діяльністю підприємства за основними класифікаційними ознаками, що наведено на рис. 1.2.

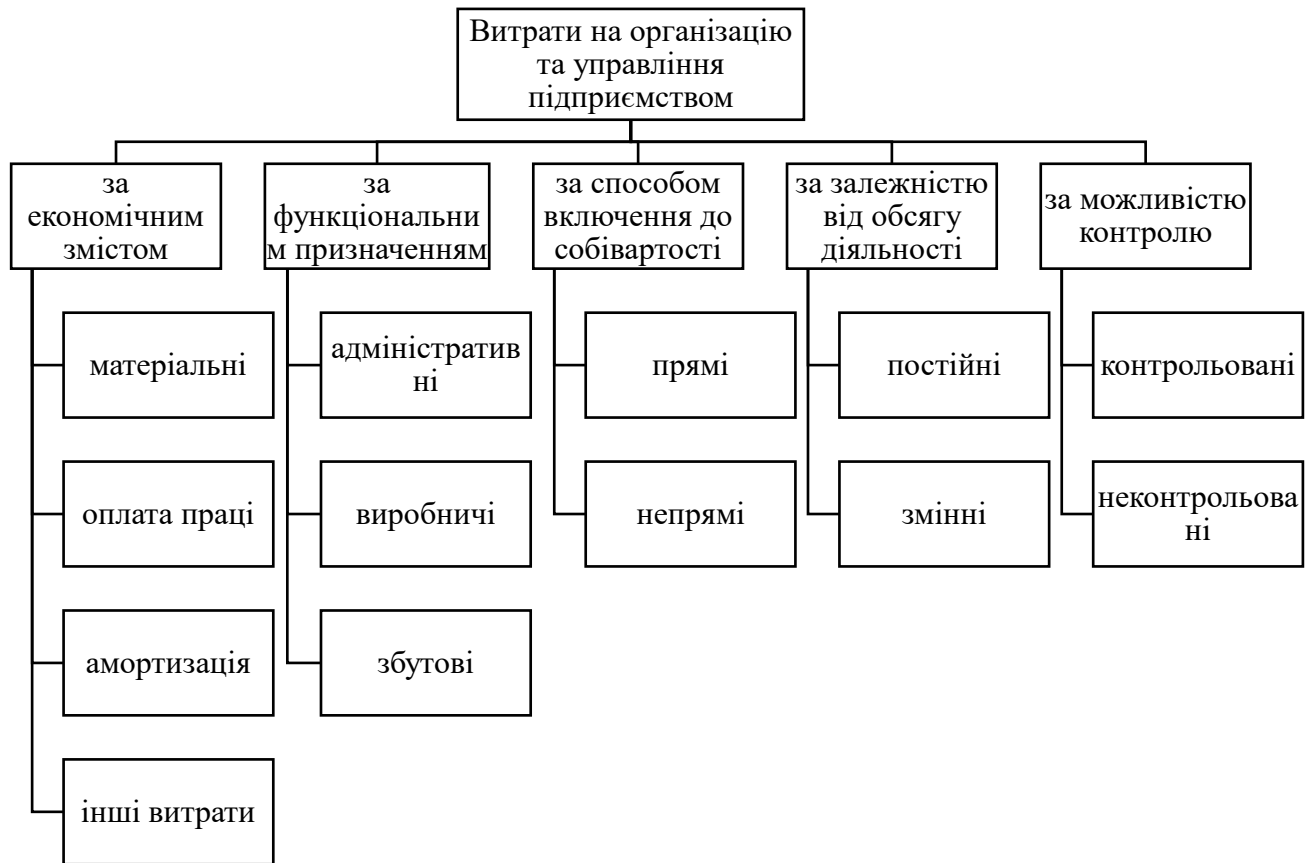

Рис. 1.2. Класифікація витрат на організацію та управління діяльністю підприємства

Джерело: сформовано автором на основі праць [5].

Для сільськогосподарських підприємств значення витрат на управління є особливо важливим через специфіку аграрного виробництва. Сезонність виробничих процесів, залежність від природно-кліматичних умов, тривалий виробничий цикл та територіальна розосередженість земельних ресурсів потребують постійної координації діяльності, оперативного прийняття рішень та ефективного контролю використання ресурсів. За таких умов роль управлінських витрат виходить за межі забезпечувальної функції та набуває стратегічного значення [12, с. 311].

У сучасному аграрному секторі зростає потреба в цифровізації управлінських процесів, використанні автоматизованих систем обліку, GPS-моніторингу техніки, електронного документообігу та програм для управління виробничими процесами. Упровадження таких технологій супроводжується збільшенням адміністративних витрат, проте водночас сприяє підвищенню ефективності управління, зменшенню непродуктивних витрат і покращенню якості контролю [16, с. 214].

Отже, витрати на організацію та управління є невід'ємною складовою системи управління підприємством. Вони забезпечують реалізацію основних функцій менеджменту, створюють умови для ефективного використання ресурсів, підвищують якість управлінських рішень та сприяють досягненню стратегічних цілей підприємства. Для сільськогосподарських підприємств ефективне управління адміністративними витратами є одним із важливих чинників забезпечення стабільності діяльності, конкурентоспроможності та сталого розвитку в умовах сучасного ринкового середовища.

1.2. Нормативно-правове забезпечення обліку витрат в Україні

Організація обліку витрат на підприємствах України регулюється розгалуженою системою нормативно-правових актів, які визначають методологічні засади, принципи, правила та процедури ведення бухгалтерського обліку і складання фінансової звітності. Ця система має ієрархічну структуру та охоплює законодавчі, нормативні та методичні документи, що забезпечують єдність підходів до формування інформації про витрати підприємства.

Базовим нормативним актом, що регламентує ведення бухгалтерського обліку в Україні, є Закон України «Про бухгалтерський облік та фінансову звітність в Україні» [35]. У ньому визначено правові основи організації обліку, принципи бухгалтерського обліку та фінансової звітності, а також відповідальність за їх порушення. Зокрема, закон закріплює такі ключові

принципи обліку витрат, як принцип нарахування та відповідності доходів і витрат, принцип обачності, повного висвітлення та послідовності, які є основою формування достовірної інформації про витрати підприємства.

Важливу роль у регулюванні обліку витрат відіграють національні положення (стандарти) бухгалтерського обліку. Центральне місце серед них займає НП(С)БО 16 «Витрати», яке визначає методологічні засади формування інформації про витрати підприємства у бухгалтерському обліку [26]. Відповідно до цього стандарту, витрати визнаються у разі зменшення активів або збільшення зобов'язань, що призводить до зменшення власного капіталу підприємства, за умови, що такі витрати можуть бути достовірно оцінені.

НП(С)БО 16 також передбачає класифікацію витрат за видами діяльності (операційна, фінансова, інвестиційна) та за функціональним призначенням (виробничі, адміністративні, витрати на збут, інші операційні витрати) [26]. Це дозволяє забезпечити деталізований аналітичний облік витрат і формування повної та достовірної інформації для користувачів фінансової звітності. Окрім цього, облік витрат регламентується іншими нормативними документами, зокрема:

- НП(С)БО 1 «Загальні вимоги до фінансової звітності», яке визначає склад і принципи підготовки звітності [25];
- Планом рахунків бухгалтерського обліку та Інструкцією про його застосування, які встановлюють порядок відображення витрат на відповідних рахунках [14];
- Податковим кодексом України, який регламентує формування витрат для цілей оподаткування [33];
- Методичними рекомендаціями з планування, обліку і калькулювання собівартості продукції у сільському господарстві, що враховують галузеву специфіку [20].

Особливе значення для сільськогосподарських підприємств мають галузеві нормативні документи, які деталізують порядок обліку витрат з урахуванням сезонності виробництва, біологічних активів та тривалого виробничого циклу.

Зокрема, методичні рекомендації передбачають особливості калькулювання собівартості продукції рослинництва і тваринництва, розподілу загальновиробничих витрат, обліку витрат майбутніх періодів тощо.

З метою узагальнення нормативно-правового забезпечення обліку витрат доцільно представити його у вигляді таблиці 1.1.

Таблиця 1.1

Нормативно-правове забезпечення обліку витрат в Україні

№	Нормативний документ	Основний зміст	Значення для обліку витрат
1	Закон України «Про бухгалтерський облік та фінансову звітність в Україні»	Визначає правові засади обліку	Регламентує загальні принципи обліку витрат
2	НП(С)БО 16 «Витрати»	Визначає порядок визнання та класифікації витрат	Основний документ для обліку витрат
3	НП(С)БО 1 «Загальні вимоги до фінансової звітності»	Встановлює принципи формування звітності	Забезпечує відображення витрат у звітності
4	План рахунків бухгалтерського обліку	Визначає систему рахунків	Регламентує облік витрат за рахунками
5	Інструкція про застосування Плану рахунків	Описує порядок використання рахунків	Деталізує облік витрат
6	Податковий кодекс України	Регулює податковий облік	Визначає правила формування витрат для оподаткування
7	Методичні рекомендації з обліку в сільському господарстві	Враховують галузеву специфіку	Регламентують облік витрат у аграрній сфері

Джерело сформоване автором на основі [35; 26; 25; 14; 33]

Разом з тим, аналіз сучасної нормативно-правової бази свідчить про наявність певних проблем і недоліків. По-перше, існує певна невідповідність між фінансовим і податковим обліком витрат, що ускладнює їх практичне застосування. По-друге, чинні нормативні акти не повною мірою враховують особливості управлінського обліку, який є важливим для внутрішнього управління підприємством. По-третє, недостатньо врегульованими залишаються питання цифровізації облікових процесів та використання сучасних інформаційних систем. Крім того, у сучасних умовах інтеграції України у світовий економічний простір актуальним є питання гармонізації національних стандартів бухгалтерського обліку з міжнародними стандартами фінансової

звітності (МСФЗ) [21]. Це дозволить підвищити прозорість фінансової інформації та забезпечити її порівнянність на міжнародному рівні.

Таким чином, нормативно-правове забезпечення обліку витрат в Україні є достатньо розвиненим, проте потребує подальшого вдосконалення з урахуванням сучасних умов господарювання, розвитку цифрових технологій та вимог міжнародних стандартів. Це створить передумови для підвищення ефективності обліку, контролю та управління витратами підприємств, зокрема в аграрному секторі економіки.

Сільське господарство як специфічна галузь національної економіки характеризується низкою особливостей, які суттєво впливають на організацію обліку витрат та формування їх структури. З огляду на результати дослідження економічної сутності витрат та нормативно-правового забезпечення їх обліку, адміністративні витрати у сільськогосподарських підприємствах доцільно розглядати як важливий елемент системи управління, що забезпечує організацію, координацію та контроль виробничо-господарської діяльності [16].

Формування адміністративних витрат у сільському господарстві визначається впливом специфічних галузевих чинників. Насамперед, це сезонний характер виробництва, який зумовлює нерівномірність завантаження управлінського персоналу протягом року. У періоди активних польових робіт (посівна, збирання врожаю) управлінська діяльність значно інтенсифікується, що може призводити до збільшення витрат на організацію праці, координацію ресурсів, логістику та контроль виробничих процесів. Водночас у міжсезонний період обсяги виробничої діяльності зменшуються, однак адміністративні витрати залишаються відносно стабільними, що підвищує їх питому вагу у загальній структурі витрат підприємства [12].

Важливим фактором є також залежність від природно-кліматичних умов, яка зумовлює високий рівень невизначеності у діяльності аграрних підприємств. Це вимагає посилення функцій управління, зокрема планування, моніторингу та аналізу ризиків, що, у свою чергу, призводить до зростання витрат на інформаційне забезпечення, консультаційні послуги, страхування та інші

управлінські заходи. У цьому контексті адміністративні витрати набувають характеру не лише забезпечувальної, але й стратегічної складової управління підприємством [16].

Ще однією суттєвою особливістю є тривалий виробничий цикл, характерний для більшості видів сільськогосподарської продукції. Наприклад, у рослинництві період між здійсненням витрат і отриманням результату може становити кілька місяців, а в тваринництві - навіть років. Це ускладнює процес планування та розподілу адміністративних витрат між звітними періодами, а також потребує застосування спеціальних методичних підходів до їх обліку, зокрема врахування витрат майбутніх періодів.

Особливе значення має використання біологічних активів, що є характерною рисою аграрного виробництва. Управління такими активами потребує додаткових витрат на облік, контроль, оцінку та аналіз їх вартості, що також відображається у складі адміністративних витрат. Зокрема, витрати на ведення обліку біологічних активів, їх інвентаризацію, оцінку справедливої вартості та документальне оформлення господарських операцій є специфічними для сільськогосподарських підприємств.

Не менш важливою є територіальна розосередженість виробництва, яка ускладнює процес управління підприємством. Сільськогосподарські підприємства, як правило, мають значні площі земельних угідь, що можуть бути розташовані на значній відстані один від одного. Це зумовлює додаткові витрати на організацію управління, зокрема витрати на транспортне забезпечення управлінського персоналу, засоби зв'язку, інформаційні системи, а також витрати на утримання адміністративних підрозділів у різних структурних одиницях підприємства.

З урахуванням вимог НП(С)БО 16 «Витрати», адміністративні витрати у сільському господарстві включають витрати загальногосподарського призначення, пов'язані з обслуговуванням і управлінням підприємством у цілому [26]. До їх складу належать:

- витрати на оплату праці адміністративно-управлінського персоналу та відповідні нарахування на соціальні заходи;
- витрати на утримання адміністративних будівель, споруд та офісної інфраструктури;
- амортизація основних засобів загальногосподарського призначення;
- витрати на зв'язок, інформаційні технології та програмне забезпечення;
- витрати на юридичні, аудиторські, консультаційні та інформаційні послуги;
- витрати на службові відрядження управлінського персоналу;
- витрати на охорону праці, техніку безпеки та управлінські заходи;
- інші витрати, пов'язані із загальним обслуговуванням діяльності підприємства.

Суттєвою особливістю адміністративних витрат є їх переважно постійний характер, що було обґрунтовано у підрозділі 1.1 у межах класифікації витрат за ступенем залежності від обсягу діяльності. Незалежно від обсягів виробництва, підприємство несе витрати на утримання управлінського апарату, що зумовлює необхідність їх оптимізації. У періоди зниження обсягів виробництва це може негативно впливати на фінансові результати діяльності підприємства, оскільки частка адміністративних витрат у собівартості продукції зростає.

Окремої уваги потребує проблема розмежування адміністративних та виробничих витрат, яка залишається дискусійною у науковій літературі. Зокрема, виникають труднощі при визначенні належності витрат на управління виробничими підрозділами (наприклад, витрат на оплату праці керівників структурних підрозділів, агрономів, зоотехніків тощо). Частина науковців відносить такі витрати до загальновиробничих, інші - до адміністративних. Це зумовлює неоднозначність їх відображення у бухгалтерському обліку та фінансовій звітності, а також впливає на формування собівартості продукції [13].

У цьому контексті важливого значення набуває облікова політика підприємства, яка повинна чітко визначати підходи до класифікації та розподілу

витрат. Від правильності прийнятих рішень залежить достовірність облікової інформації та ефективність управління витратами.

Крім того, в сучасних умовах цифровізації економіки спостерігається тенденція до зростання витрат на інформаційне забезпечення управління, впровадження автоматизованих систем обліку та управління, що також впливає на структуру адміністративних витрат. Використання сучасних інформаційних технологій сприяє підвищенню ефективності управління, однак потребує додаткових інвестицій, які відображаються у складі адміністративних витрат [42].

Таким чином, формування адміністративних витрат у сільському господарстві має комплексний характер і визначається впливом як загальноекономічних, так і галузевих чинників. Їх специфіка проявляється у високій частці постійних витрат, залежності від сезонності виробництва, територіальної розосередженості, тривалості виробничого циклу та необхідності врахування біологічних активів. Урахування цих особливостей є необхідною умовою ефективної організації обліку, аналізу та контролю адміністративних витрат, що, у свою чергу, сприяє підвищенню ефективності управління сільськогосподарським підприємством у цілому.

Важливим напрямом розвитку системи бухгалтерського обліку в Україні є її адаптація до міжнародних стандартів фінансової звітності. У більшості економічно розвинених країн питання обліку витрат регулюються не лише національними нормативними актами, а й міжнародними стандартами, які забезпечують прозорість та порівнянність фінансової інформації.

Міжнародні стандарти фінансової звітності не містять окремого стандарту, присвяченого витратам, однак порядок їх визнання та відображення регламентується низкою стандартів, зокрема IAS 1 «Подання фінансової звітності» [55], IAS 2 «Запаси» [56], IAS 16 «Основні засоби» та IAS 41 «Сільське господарство» [57; 58]. Особливого значення для аграрних підприємств набуває IAS 41, який визначає порядок оцінки та відображення біологічних активів і сільськогосподарської продукції. Використання міжнародного досвіду сприяє

вдосконаленню національної системи обліку витрат та підвищенню інвестиційної привабливості вітчизняних аграрних підприємств.

1.3. Методичні підходи до контролю витрат на управління підприємством

Сучасний розвиток економіки характеризується стрімким поширенням цифрових технологій у всі сфери господарської діяльності. Процеси цифровізації охоплюють не лише виробництво та управління підприємствами, але й систему бухгалтерського обліку, аналізу та контролю. В умовах посилення конкуренції, необхідності оперативного реагування на зміни зовнішнього середовища та підвищення вимог до якості управлінської інформації цифрова трансформація стає одним із ключових чинників підвищення ефективності діяльності підприємств.

Для сільськогосподарських підприємств цифровізація має особливе значення, оскільки аграрне виробництво характеризується значною територіальною розосередженістю, сезонністю виробничих процесів, залежністю від природно-кліматичних умов та необхідністю контролю великої кількості ресурсів. У таких умовах традиційні методи ведення обліку не завжди забезпечують необхідний рівень оперативності та деталізації інформації. Саме тому впровадження сучасних цифрових технологій сприяє підвищенню ефективності обліку витрат, покращенню контролю за використанням ресурсів та формуванню якісної інформаційної бази для прийняття управлінських рішень [51].

Одним із найважливіших напрямів цифровізації є автоматизація бухгалтерського обліку. Використання спеціалізованих програмних продуктів дозволяє автоматизувати процеси документування господарських операцій, накопичення облікової інформації, формування регістрів бухгалтерського обліку та складання фінансової звітності. Сучасні облікові системи забезпечують

інтеграцію різних ділянок обліку в єдину інформаційну систему підприємства, що сприяє підвищенню достовірності даних та мінімізації ризику помилок.

Автоматизовані системи обліку дають можливість здійснювати оперативний контроль за формуванням витрат на всіх етапах господарської діяльності. За допомогою відповідного програмного забезпечення керівництво підприємства може отримувати актуальну інформацію про структуру витрат, їх динаміку та відхилення від запланованих показників. Це дозволяє своєчасно виявляти неефективне використання ресурсів та приймати обґрунтовані управлінські рішення щодо оптимізації витрат [51].

Важливим напрямом цифровізації є впровадження електронного документообігу. Перехід від паперових документів до електронних значно скорочує витрати часу на обробку інформації, прискорює процес погодження документів та забезпечує оперативний доступ до необхідних даних. Крім того, електронний документообіг сприяє підвищенню прозорості господарських операцій та посиленню внутрішнього контролю за рухом документів [51].

Особливого значення для аграрних підприємств набуває використання цифрових технологій моніторингу виробничих процесів. Сучасні системи GPS-моніторингу дозволяють контролювати переміщення сільськогосподарської техніки, облік використання пального, дотримання технологічних маршрутів та фактичний час виконання робіт. Отримані дані можуть автоматично інтегруватися до систем бухгалтерського обліку, що забезпечує більш точний розподіл витрат та підвищує достовірність облікової інформації.

Не менш важливим є застосування технологій точного землеробства, які передбачають використання супутникових систем навігації, безпілотних літальних апаратів, датчиків контролю стану ґрунтів та посівів. Такі технології дозволяють оптимізувати використання насіння, добрив, засобів захисту рослин та паливно-мастильних матеріалів. У результаті підприємство отримує можливість не лише зменшити витрати, але й підвищити продуктивність виробництва та ефективність використання ресурсів [11].

В умовах цифрової трансформації все більшого поширення набувають хмарні технології. Використання хмарних сервісів забезпечує централізоване зберігання інформації, доступ до неї з різних пристроїв та можливість дистанційної роботи з обліковими даними. Для сільськогосподарських підприємств це особливо актуально через територіальну віддаленість окремих виробничих підрозділів та необхідність оперативного обміну інформацією між ними.

Сучасний етап цифровізації обліку витрат характеризується активним впровадженням технологій штучного інтелекту (Artificial Intelligence), аналізу великих масивів даних (Big Data) та бізнес-аналітики (Business Intelligence) [50]. Використання таких інструментів дозволяє автоматично обробляти значні обсяги інформації, прогнозувати рівень витрат, виявляти приховані закономірності у використанні ресурсів та формувати аналітичні звіти в режимі реального часу. На основі алгоритмів машинного навчання підприємства отримують можливість прогнозувати потребу в матеріальних, трудових і фінансових ресурсах, оцінювати ризики перевищення запланованих витрат та розробляти заходи щодо їх мінімізації. Застосування цифрових аналітичних платформ сприяє підвищенню обґрунтованості управлінських рішень, оперативності реагування на зміни зовнішнього середовища та ефективності системи контролю витрат.

Важливу роль у процесі цифровізації відіграють системи управління ресурсами підприємства (ERP-системи). Такі системи забезпечують комплексну автоматизацію бізнес-процесів, включаючи бухгалтерський облік, управління запасами, виробництвом, персоналом та фінансами. Використання ERP-систем дозволяє формувати єдину інформаційну базу підприємства, підвищувати ефективність контролю витрат та забезпечувати прозорість управлінських процесів [31].

Перспективним напрямом розвитку цифровізації обліку є використання технології блокчейн (Blockchain), яка забезпечує надійне зберігання та захист облікових даних від несанкціонованого втручання. Завдяки децентралізованому

принципу зберігання інформації блокчейн підвищує прозорість господарських операцій, сприяє посиленню внутрішнього контролю та забезпечує високий рівень довіри до облікової інформації [29]. Хоча в аграрному секторі застосування цієї технології поки що є обмеженим, вона має значний потенціал для розвитку систем обліку та контролю витрат у майбутньому.

Разом із численними перевагами цифровізація обліку витрат супроводжується певними труднощами. До основних проблем належать значні фінансові витрати на впровадження програмного забезпечення, необхідність навчання персоналу, ризики кібербезпеки та потреба в постійному оновленні інформаційних систем. Крім того, окремі сільськогосподарські підприємства, особливо малі фермерські господарства, можуть мати обмежені фінансові можливості для впровадження сучасних цифрових технологій.

Незважаючи на існуючі труднощі, цифровізація є одним із найперспективніших напрямів розвитку системи обліку та контролю витрат у сільському господарстві. Використання сучасних інформаційних технологій забезпечує підвищення оперативності облікових процесів, достовірності інформації, ефективності контролю та якості управлінських рішень. У результаті підприємства отримують можливість більш раціонально використовувати ресурси, знижувати витрати та зміцнювати свої конкурентні позиції на аграрному ринку.

Таким чином, сучасна цифровізація обліку витрат виходить за межі традиційної автоматизації бухгалтерських процесів і охоплює комплексне використання цифрових технологій, зокрема ERP-систем, хмарних сервісів, штучного інтелекту, Big Data, блокчейну та технологій точного землеробства. Їх інтеграція в систему управління сільськогосподарським підприємством забезпечує підвищення точності облікових даних, ефективності контролю витрат, прозорості бізнес-процесів та конкурентоспроможності підприємства в умовах цифрової економіки.

Контроль витрат є важливою складовою системи управління підприємством, оскільки забезпечує своєчасне виявлення відхилень від

запланованих показників, сприяє підвищенню ефективності використання ресурсів та прийняттю обґрунтованих управлінських рішень. У сучасних умовах господарювання, що характеризуються високим рівнем невизначеності та динамічністю зовнішнього середовища, значення контролю витрат суттєво зростає, оскільки саме він забезпечує зворотний зв'язок у системі управління підприємством.

У науковій літературі існують різні підходи до трактування сутності контролю витрат. Так, у працях Голови С.Ф. (зокрема у підручнику «Управлінський облік») контроль витрат розглядається як складова управлінського обліку, що передбачає систематичне зіставлення фактичних витрат із плановими або нормативними показниками з метою виявлення відхилень та оцінки ефективності діяльності підприємства. Автор підкреслює, що контроль витрат є невід'ємним елементом процесу управління, який забезпечує інформаційну основу для прийняття управлінських рішень [9].

Аналогічної позиції дотримується Бутинець Ф.Ф., який у своїх наукових працях («Бухгалтерський управлінський облік») визначає контроль витрат як процес перевірки відповідності фактичних витрат встановленим нормам і планам, а також аналізу причин відхилень. Науковець акцентує увагу на тому, що ефективний контроль витрат повинен бути безперервним, системним і орієнтованим на попередження нераціонального використання ресурсів [4].

У працях Хорунжака Н.М. (зокрема у монографії, присвяченій обліку та аналізу витрат) контроль витрат розглядається як складова системи внутрішнього контролю підприємства, що забезпечує не лише виявлення відхилень, але й встановлення причин їх виникнення та розроблення заходів щодо їх усунення. Автор підкреслює важливість інтеграції контролю з функціями планування та аналізу, що дозволяє підвищити ефективність управління витратами [47].

Зарубіжні науковці також приділяють значну увагу питанням контролю витрат. Так, Ч.Т. Хорнгрен, Дж. Фостер та С. Датар у фундаментальній праці «CostAccounting: A ManagerialEmphasis» розглядають контроль витрат як процес

порівняння фактичних результатів із запланованими, аналізу відхилень та впровадження коригувальних дій [54]. Автори наголошують, що ефективний контроль витрат є основою системи управлінського обліку та забезпечує підвищення результативності діяльності підприємства.

Подібний підхід представлений у роботах К. Друпі («Management and Cost Accounting»), де контроль витрат визначається як процес оцінки ефективності використання ресурсів на основі аналізу відхилень від встановлених стандартів. Автор підкреслює, що контроль витрат повинен бути орієнтований не лише на виявлення відхилень, але й на їх попередження шляхом удосконалення системи планування та бюджетування [53].

Таким чином, узагальнення наукових підходів дозволяє зробити висновок, що контроль витрат є комплексним управлінським процесом, який включає:

- порівняння фактичних витрат із плановими або нормативними показниками;
- виявлення та аналіз відхилень;
- встановлення причин їх виникнення;
- прийняття управлінських рішень щодо усунення або мінімізації відхилень.

Зазначений підхід узгоджується з концепцією управлінського обліку, відповідно до якої витрати виступають не лише об'єктом обліку, але й інструментом управління, що забезпечує підвищення ефективності діяльності підприємства.

До основних методичних підходів до контролю витрат належать:

- нормативний метод;
- метод бюджетування;
- метод стандарт-кост;
- аналіз відхилень;
- внутрішній аудит [22].

Таблиця 1.2

«Порівняльна характеристика методів контролю витрат»

Метод контролю	Переваги	Недоліки
Нормативний	Простота використання, оперативність	Потребує постійного оновлення норм
Бюджетування	Забезпечує планування та контроль	Вимагає значних інформаційних ресурсів
Стандарт-кост	Дозволяє швидко виявляти відхилення	Складність розробки стандартів
Аналіз відхилень	Виявляє причини перевитрат	Потребує детальної аналітики
Внутрішній аудит	Забезпечує комплексну перевірку	Додаткові витрати на проведення

Джерело сформоване автором на основі [22]

Узагальнення основних методів контролю витрат свідчить, що кожен із них має власні переваги та особливості застосування залежно від цілей управління та специфіки діяльності підприємства. Найбільш ефективним є комплексний підхід, який передбачає поєднання бюджетування, нормативного контролю, аналізу відхилень та внутрішнього аудиту. Для сільськогосподарських підприємств особливого значення набувають методи, що забезпечують оперативне виявлення перевитрат ресурсів і своєчасне прийняття управлінських рішень в умовах сезонності виробництва та високого рівня виробничих ризиків. Використання сучасних інформаційних технологій сприяє підвищенню ефективності контролю витрат, забезпечує оперативність отримання інформації та створює передумови для оптимізації витрат і підвищення конкурентоспроможності підприємства.

Особливе значення в сучасних умовах господарювання набуває бюджетування як ключовий інструмент фінансового планування та управління витратами підприємства. Воно забезпечує системне визначення обсягів необхідних ресурсів, їх розподіл за напрямками діяльності та контроль за цільовим використанням. Завдяки бюджетуванню підприємство отримує можливість не лише прогнозувати майбутні витрати, а й порівнювати фактичні показники з плановими, своєчасно виявляти відхилення та приймати управлінські рішення щодо їх усунення. Крім того, бюджетування сприяє підвищенню фінансової дисципліни, узгодженню дій структурних підрозділів і досягненню стратегічних цілей підприємства.

Водночас ефективність контролю витрат значною мірою залежить від якості інформаційного забезпечення. Достовірна, своєчасна та повна інформація є основою для прийняття обґрунтованих управлінських рішень. Важливу роль у цьому процесі відіграє належна організація бухгалтерського та управлінського обліку, яка забезпечує деталізацію витрат за видами діяльності, центрами відповідальності та статтями калькуляції. Не менш важливим є використання сучасних інформаційних систем, які автоматизують процеси збору, обробки та аналізу даних [1]. Такі системи дозволяють підвищити оперативність контролю, мінімізувати людський фактор, забезпечити прозорість витрат і швидкий доступ до аналітичної інформації.

Разом з тим аналіз існуючих підходів до організації контролю витрат свідчить, що на багатьох сільськогосподарських підприємствах ця система залишається недостатньо розвиненою. Серед основних проблем можна виділити відсутність чіткої системи бюджетування, недостатній рівень автоматизації облікових процесів, низьку деталізацію витрат та слабкий контроль за їх формуванням. Часто облік витрат носить формальний характер і не забезпечує управлінський персонал необхідною інформацією для прийняття ефективних рішень. Це, у свою чергу, призводить до нераціонального використання ресурсів, зростання собівартості продукції та зниження конкурентоспроможності підприємства.

У зв'язку з цим виникає об'єктивна необхідність удосконалення методики контролю витрат з урахуванням сучасних вимог господарювання. Така методика повинна передбачати впровадження системи бюджетування, орієнтованої на результат, використання центрів відповідальності, удосконалення класифікації витрат, а також активне застосування сучасних інформаційних технологій. Важливим напрямом є також інтеграція облікових і аналітичних функцій, що дозволить забезпечити комплексний підхід до управління витратами. Реалізація зазначених заходів сприятиме підвищенню ефективності контролю, оптимізації витрат і забезпеченню сталого розвитку підприємства [17].

Таким чином, у першому розділі було комплексно досліджено теоретичні засади обліку та контролю витрат на організацію та управління сільськогосподарським підприємством. Узагальнення наукових підходів дозволило визначити сутність витрат як економічної категорії та встановити їх важливу роль у забезпеченні безперервності господарської діяльності, ефективного функціонування та стратегічного розвитку підприємства. Особливу увагу приділено витратам на управління, які, хоча й не пов'язані безпосередньо з виробничим процесом, проте є необхідною умовою його організації, координації та контролю.

У процесі дослідження було систематизовано наукові підходи до класифікації витрат, що дало змогу виділити їх основні види за різними ознаками: за економічним змістом, функціональним призначенням, способом включення до собівартості, ступенем залежності від обсягу виробництва тощо. Це, у свою чергу, сприяє більш глибокому розумінню структури витрат і створює основу для ефективного управління ними. Встановлено, що правильна класифікація витрат має важливе значення для організації обліку, аналізу та контролю, оскільки забезпечує можливість їх деталізації та оцінювання.

Проаналізовано чинне нормативно-правове забезпечення обліку витрат в Україні, яке регламентує порядок їх визнання, оцінки та відображення у фінансовій звітності. Виявлено, що наявна нормативна база в цілому відповідає сучасним вимогам, однак має певні недоліки, зокрема недостатню адаптацію до галузевих особливостей сільського господарства, обмеженість методичних рекомендацій щодо управлінського обліку та контролю витрат. Це обумовлює необхідність подальшого вдосконалення нормативного регулювання з урахуванням специфіки діяльності аграрних підприємств.

У ході дослідження визначено особливості формування адміністративних витрат у сільському господарстві, які зумовлені сезонністю виробництва, залежністю від природно-кліматичних умов, тривалим виробничим циклом та значною територіальною розосередженістю виробництва. Ці фактори впливають

на структуру витрат, їх обсяг та порядок обліку, що потребує застосування адаптованих підходів до їх планування, обліку та контролю.

Розглянуто основні методичні підходи до організації контролю витрат, серед яких виділено попередній, поточний та наступний контроль, а також внутрішній і зовнішній контроль. Обґрунтовано, що ефективність системи контролю витрат значною мірою залежить від рівня організації обліку, якості інформаційного забезпечення та впровадження сучасних інформаційних технологій. Водночас встановлено, що існуючі підходи до контролю витрат на багатьох підприємствах є недостатньо ефективними, що зумовлює необхідність їх удосконалення.

Отже, проведене теоретичне дослідження дозволило сформулювати цілісне уявлення про сутність, класифікацію та особливості обліку і контролю витрат на управління сільськогосподарським підприємством. Отримані результати створюють науково-методичну основу для подальшого аналізу практики обліку та контролю витрат на конкретному підприємстві, що буде здійснено у наступних розділах роботи, а також для розроблення рекомендацій щодо підвищення ефективності управління витратами.

РОЗДІЛ 2

ОБЛІК ТА КОНТРОЛЬ ВИТРАТ НА ОРГАНІЗАЦІЮ І УПРАВЛІННЯ СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКИМ ПІДПРИЄМСТВОМ (НА ПРИКЛАДІ ФГ «КРАСЛЯНИ»)

2.1. Організаційно-економічна характеристика підприємства та особливості формування витрат на управління

Фермерське господарство «Красляни» функціонує як юридична особа приватної форми власності та провадить господарську діяльність на території Маловисківського району Кіровоградської області. Основним напрямом його діяльності є виробництво продукції рослинництва, що зумовлено природно-кліматичними умовами регіону та сформованою структурою землекористування [45].

Керівництво господарством здійснює голова фермерського господарства, який є його засновником і відповідає за організацію виробничих процесів, формування фінансової політики, планування діяльності, ведення бухгалтерського обліку, а також підготовку та подання фінансової і податкової звітності. Організаційна структура управління ФГ «Красляни» має лінійно-функціональний характер, що є характерним для малих та середніх сільськогосподарських підприємств (рис. 1.1).

Рис. 2.1 Структура бухгалтерії ФГ «Красляни»

Джерело: сформовано автором на основі праць [52].

До складу управлінського персоналу господарства входять керівник, головний бухгалтер, агроном, механізатори, працівники тваринництва, а також сезонні працівники. Така організаційна побудова сприяє швидкому прийняттю управлінських рішень, раціональному розподілу функціональних обов'язків і злагодженій координації виробничих процесів [52].

Важливу роль у системі управління відіграє бухгалтерська служба, яка, окрім облікових завдань, виконує також аналітичні та контрольні функції. Її очолює головний бухгалтер, який підпорядковується безпосередньо керівнику господарства та відповідає за організацію бухгалтерського й податкового обліку, формування фінансової звітності, а також забезпечення достовірності облікових даних.

Залежно від обсягів діяльності, до складу бухгалтерії можуть входити фахівці з обліку основних засобів і матеріальних цінностей, обліку праці та заробітної плати, податкового обліку, а також економіст або аналітик, який займається розрахунком собівартості продукції та аналізом фінансових результатів діяльності підприємства [41].

В умовах цифровізації діяльності ФГ «Красляни» застосовує сучасні програмні засоби автоматизації бухгалтерського обліку, що дозволяє вести синтетичний та аналітичний облік, формувати бухгалтерські проведення, фінансову й податкову звітність, а також здійснювати контроль за рухом грошових коштів і товарно-матеріальних цінностей. Використання комп'ютерних технологій і автоматизованих систем обліку підвищує оперативність, точність і прозорість облікових процесів.

Бухгалтерський облік у господарстві здійснюється відповідно до Закону України «Про бухгалтерський облік і фінансову звітність в Україні», національних положень (стандартів) бухгалтерського обліку та внутрішньої облікової політики підприємства. В обліковій політиці передбачено застосування журнально-ордерної форми обліку, використання рахунків класів 8 і 9 для відображення витрат, облік доходів і фінансових результатів на рахунку 79, оцінювання продукції за фактичною виробничою собівартістю, а також

складання фінансової звітності відповідно до НП(С)БО 25 «Спрощена фінансова звітність» [27].

Земельні ресурси виступають ключовою складовою виробничого потенціалу фермерського господарства «Красляни». Відповідно до даних форм СГ-21 та СГ-29, площа сільськогосподарських угідь у 2022-2024 роках залишалася відносно стабільною та становила в середньому 250-263,5 га, переважну частку яких займають рілля (Додатки А, Б). Структура посівних площ є характерною для зерново-технічного напрямку, де домінують зернові культури (пшениця, кукурудза, ячмінь), а також технічні культури - соняшник і соя.

Матеріально-технічне забезпечення господарства включає трактори різної потужності, зернозбиральні комбайни, ґрунтообробну та посівну техніку, зерносховища та допоміжні виробничі споруди. Наявність власної ремонтної бази дає змогу зменшити витрати на технічне обслуговування та забезпечує безперервність виробничих процесів. Оновлення основних засобів здійснюється поступово, переважно за рахунок власних фінансових ресурсів і короткострокового кредитування.

Забезпеченість основними видами ресурсів у 2022-2024 роках подано в таблиці 2.1. Проведений аналіз показує, що за умов стабільної земельної та трудової бази спостерігається зростання обсягів авансованого і власного капіталу, а також оборотних активів, що позитивно впливає на рівень капіталозабезпеченості та ліквідності підприємства. Загалом матеріально-технічна база оновлюється поступово, проте характеризується сталою позитивною динамікою.

Водночас така тенденція свідчить про поступове зміцнення фінансової стійкості господарства та підвищення його інвестиційної привабливості. Збереження стабільної ресурсної бази створює передумови для нарощування обсягів виробництва та впровадження більш ефективних технологій у подальшому. Це також позитивно впливає на загальну конкурентоспроможність підприємства в аграрному секторі.

Таблиця 2.1

Забезпеченість основними видами ресурсів ФГ «Красляни»

Показники	2022 р.	2023 р.	2024 р.	2024 р. до 2022 р., %
Площа сільськогосподарських угідь, га	263,5	263,5	263,5	100,0
у т. ч. ріллі, га	263,5	263,5	263,5	100,0
Авансований капітал, тис. грн	17 850,0	20 430,0	24 100,0	135,0
Власний капітал, тис. грн	17 520,0	19 980,0	23 450,0	133,8
Наявність оборотних активів, тис. грн	11 950,0	14 680,0	16 900,0	141,4
Середньорічна вартість основних засобів, тис. грн	5 980,0	6 150,0	6 320,0	105,7
Капіталозабезпеченість (на 100 га), тис. грн	2 260,0	2 320,0	2 410,0	106,6
Капіталоозброєність праці, тис. грн	1 495,0	1 535,0	1 580,0	105,7
Середньорічна кількість працівників, осіб	4	4	4	100,0
Припадає на 1 працівника угідь, га	65,9	65,9	65,9	100,0
Вартість валової продукції (у постійних цінах 2016 р.), тис. грн	3 950,0	4 820,0	4 150,0	105,1

Джерело: розраховано автором на основі фінансових звітів підприємства

Трудові ресурси господарства представлені 10-12 постійними працівниками, до складу яких входять механізатори, працівники рослинницьких бригад, водій та бухгалтер. У періоди інтенсивних сезонних робіт додатково залучається тимчасовий персонал. Збільшення середньомісячної заробітної плати у 2023-2024 роках на 10-15 % свідчить про відносно стабільний фінансовий стан підприємства та його спроможність забезпечувати утримання кваліфікованих кадрів.

Аналіз фінансової звітності ФГ «Красляни» за 2022-2024 роки (додатки В, Г) засвідчує стабільність функціонування господарства та наявність позитивних тенденцій розвитку. Протягом досліджуваного періоду підприємство зберігало фінансову стійкість і поступово нарощувало свій виробничий потенціал. Загальна вартість активів у 2024 році порівняно з 2022 роком збільшилася на 3 752 тис. грн, або на 5,87 %, що свідчить про розширення масштабів діяльності.

Структура активів є типовою для сільськогосподарських підприємств, де переважають необоротні активи та виробничі запаси [34].

Необоротні активи у 2022-2024 роках зросли з 15 040 тис. грн до 18 762 тис. грн, тобто на 24,75 %. Основну їх частку становлять основні засоби - сільськогосподарська техніка, будівлі, обладнання та транспортні засоби. Збільшення необоротних активів зумовлене оновленням технічної бази та модернізацією матеріально-технічного забезпечення, що свідчить про інвестиційну спрямованість діяльності господарства.

Оборотні активи загалом залишалися відносно стабільними: у 2022 році їх обсяг становив 48 826 тис. грн, а у 2024 році - 48 856 тис. грн. Незначні коливання протягом періоду пояснюються сезонним характером виробництва, змінами обсягів запасів та реалізацією готової продукції наприкінці звітних періодів. Такий рівень оборотних активів забезпечує належну ліквідність і платоспроможність підприємства.

У структурі пасивів домінує власний капітал, частка якого перевищує 70%, що є ознакою високої фінансової незалежності. Власний капітал у 2022 та 2024 роках становив 54 586 тис. грн. Тимчасове його зниження у 2023 році до 50 736 тис. грн пов'язане зі зростанням витрат та використання прибутку в господарській діяльності. Основною складовою власного капіталу є нерозподілений прибуток (48-52 млн грн), що підтверджує стабільну прибутковість підприємства [24].

Довгострокові зобов'язання у ФГ «Красляни» відсутні протягом усього аналізованого періоду, що свідчить про обережну фінансову політику та відсутність залежності від довгострокових кредитів. Поточні зобов'язання мають змінну динаміку: у 2023 році їх обсяг зріс до 17 081 тис. грн у зв'язку із залученням короткострокових ресурсів для забезпечення посівної кампанії, а у 2024 році скоротився до 13 032 тис. грн, що підтверджує своєчасне погашення боргів і покращення ліквідності (табл. 2.2).

Порівняльний аналіз активів і пасивів ФГ «Красляни»

Показник	Код рядка	31.12.2022	31.12.2023	31.12.2024	Абсолютне відхилення (2024/2022)	Відносне відхилення, %
Необоротні активи	1095	15 040	16 422	18 762	+3 722	124,75
Оборотні активи	1195	48 826	54 391	48 856	+30	100,06
Баланс (АКТИВ)	1300	63 866	70 813	67 618	+3 752	105,87
Власний капітал	1495	54 586	50 736	54 586	0	100,00
Довгострокові зобов'язання	1595	—	—	—	—	—
Поточні зобов'язання	1695	9 288	17 081	13 032	+3 744	140,31
Баланс (ПАСИВ)	1900	63 866	70 813	67 618	+3 752	105,87

Джерело: розраховано автором на основі фінансової звітності підприємства

Відповідно до даних форми СГ-50, у 2023 році фермерське господарство отримало чистий прибуток, який перевищив показник попереднього року. Основними джерелами формування доходів є реалізація зернових культур, соняшнику та сої, а також надання послуг з обробітку сільськогосподарських угідь. Рівень рентабельності виробництва перевищував 15 %, що свідчить про ефективність господарської діяльності та є позитивним результатом для аграрного сектору (рис. 2.2).

Отримані результати також свідчать про ефективне управління витратами та раціональне використання виробничих ресурсів. Збереження позитивної динаміки прибутковості вказує на стійкість господарства до коливань ринкової кон'юнктури та цінової нестабільності. Це створює передумови для подальшого розширення виробництва та інвестування в оновлення матеріально-технічної бази.

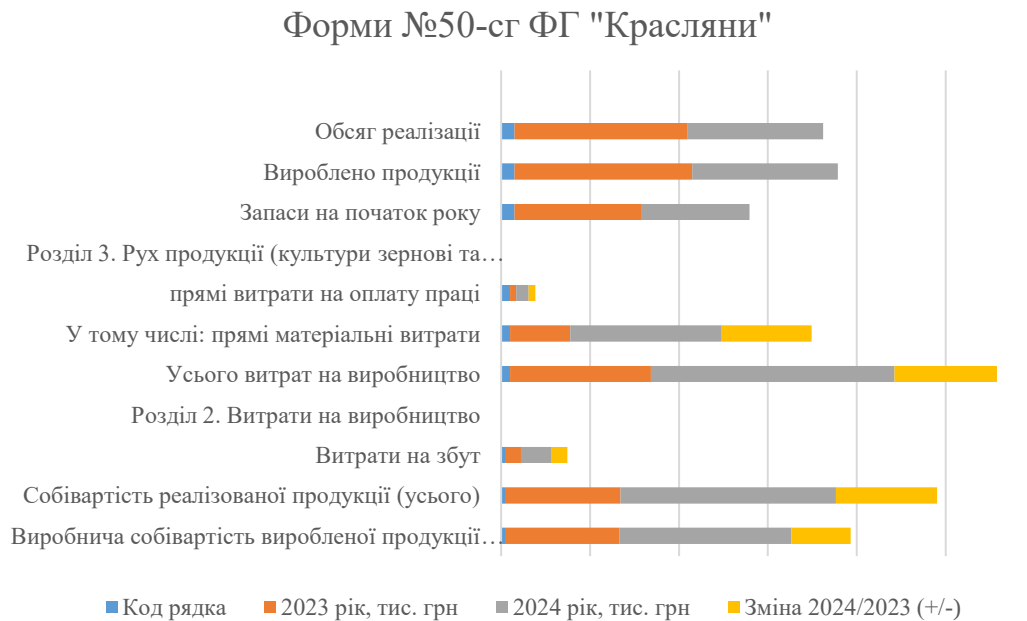

Рис. 2.2. Порівняльний аналіз показників діяльності ФГ «Красляни»

Джерело: побудовано автором

Узагальнюючи результати проведеного аналізу, слід відзначити, що фермерське господарство «Красляни» демонструє стабільний фінансовий стан і достатній рівень платоспроможності. Раціональна структура активів та переважання власного капіталу у джерелах фінансування свідчать про високий рівень фінансової автономії підприємства. Наявний матеріально-технічний потенціал і виважена фінансова політика формують сприятливі умови для подальшого розвитку та підвищення ефективності господарської діяльності.

Показники економічної ефективності, наведені в таблиці 2.3, свідчать про збільшення витрат і собівартості продукції у 2024 році, що зумовлено впливом інфляційних процесів, зростанням цін на матеріальні ресурси та підвищенням вартості логістичних послуг. Водночас підприємству вдалося зберегти платоспроможність і забезпечити стабільний грошовий потік за рахунок реалізації запасів продукції попередніх періодів.

Таблиця 2.3

Економічна ефективність діяльності ФГ «Красляни»

Показник	2022 рік, тис. грн	2023 рік, тис. грн	2024 рік, тис. грн	Зміна 2024/2023 (+/-)	Витрати, тис. грн	Доходи, тис. грн	Рентабельність, %
Виробнича собівартість виробленої продукції (усього)	22 380,5	25 448,8	38 756,5	+13 307,7	38 756,5	46 850	20,9
Собівартість реалізованої продукції (усього)	22 910,3	25 726,1	48 461,2	+22 735,1	48 461,2	58 900	21,5
Витрати на збут	2 980,4	3 393,8	6 916,6	+3 522,8	6 916,6	8 240	19,1
Усього витрат на виробництво	28 940,2	31 716,7	54 769,4	+23 052,7	54 769,4	66 300	21,0
У т.ч. прямі матеріальні витрати	11 890,7	13 544,9	33 923,5	+20 378,6	33 923,5	41 100	21,2
Прямі витрати на оплату праці	1 180,3	1 374,1	2 844,1	+1 470,0	2 844,1	3 450	21,3
Запаси на початок року	30 120	28 429	24 412	-4 017	24 412	29 500	20,8
Вироблено продукції	41 500	39 960	32 792	-7 168	32 792	39 800	21,4
Обсяг реалізації	37 200	38 960	30 482	-8 478	30 482	36 950	21,2

Джерело: розраховано автором на основі фінансових звітів підприємства

За аналізований період у ФГ «Красляни» простежується зростання виробничих витрат, насамперед на матеріальні ресурси та витрати, пов'язані зі збутом продукції. Водночас доходи від реалізації продукції перевищують понесені витрати, що забезпечує позитивний рівень рентабельності на рівні приблизно 20–21 %. Це свідчить про загальну ефективність господарської діяльності підприємства.

Додатково слід зазначити, що формування витрат на підприємстві здійснюється на основі їх класифікації за економічними елементами та статтями калькуляції, що забезпечує системний і структурований підхід до планування,

обліку та контролю витрат. Такий поділ дозволяє чітко визначати, які саме ресурси споживаються у процесі виробничої та управлінської діяльності, зокрема матеріальні витрати, витрати на оплату праці, відрахування на соціальні заходи, амортизацію основних засобів та інші операційні витрати. Завдяки цьому формується повна та об'єктивна картина витратної частини діяльності підприємства, що є основою для подальшого аналізу собівартості продукції та прийняття обґрунтованих управлінських рішень.

Особливу увагу в системі формування витрат приділено їх групуванню за функціональним призначенням, зокрема на виробничі, адміністративні та збутові витрати. Виробничі витрати безпосередньо пов'язані з технологічним процесом вирощування сільськогосподарської продукції та включають витрати на насіння, добрива, засоби захисту рослин, паливно-мастильні матеріали, оплату праці виробничого персоналу та експлуатацію техніки. Адміністративні витрати охоплюють витрати на утримання управлінського апарату, оплату праці адміністрації, витрати на зв'язок, канцелярію, програмне забезпечення та забезпечення функціонування бухгалтерської служби. Збутові витрати, у свою чергу, пов'язані з реалізацією продукції, транспортуванням, зберіганням та іншими витратами, що забезпечують доведення продукції до кінцевого споживача. Такий поділ дає можливість більш детально аналізувати структуру витрат і визначати ефективність кожного етапу господарського процесу [48].

У процесі формування витрат важливе значення має принцип їх повного документального підтвердження та своєчасного відображення в системі бухгалтерського обліку. Усі господарські операції фіксуються на підставі первинних документів, що забезпечує достовірність та об'єктивність облікової інформації. Це дозволяє мінімізувати ризики викривлення даних, підвищити рівень контролю за витрачанням ресурсів та забезпечити прозорість фінансово-господарської діяльності підприємства. Оперативне відображення витрат у бухгалтерських регістрах сприяє своєчасному формуванню управлінської звітності та аналізу відхилень фактичних витрат від планових показників [37].

Важливою складовою є також застосування внутрішнього контролю за витратами, який передбачає їх регулярний аналіз у розрізі центрів відповідальності та окремих видів діяльності. Такий підхід дає змогу виявляти неефективні витрати, оптимізувати використання ресурсів та підвищувати рівень економічної ефективності господарства. Крім того, систематичний контроль витрат створює передумови для удосконалення планування виробничої діяльності, зниження собівартості продукції та підвищення конкурентоспроможності підприємства на аграрному ринку.

Отже, комплексний підхід до класифікації, обліку та контролю витрат забезпечує ефективне управління витратним механізмом підприємства, сприяє підвищенню прозорості фінансових процесів та створює умови для стабільного економічного розвитку в довгостроковій перспективі.

2.2. Організація та методика бухгалтерського обліку витрат на організацію і управління

Організація бухгалтерського обліку у фермерському господарстві «Красляни» здійснюється за журнально-ордерною формою, яка передбачає послідовне відображення всіх господарських операцій на підставі первинних документів. Кожна операція спочатку фіксується у відповідних первинних документах (рахунки-фактури, акти виконаних робіт, накладні, платіжні документи), після чого систематизується в журналах-ордерах та узагальнюється на рахунках бухгалтерського обліку. Така організація облікового процесу забезпечує повноту, своєчасність та достовірність відображення інформації про доходи, витрати та фінансові результати діяльності підприємства [15].

Ключовою метою облікового процесу у ФГ «Красляни» є формування фінансового результату діяльності - чистого прибутку або збитку. Для цього забезпечується чітка система накопичення інформації про доходи та витрати з подальшим їх узагальненням на рахунку 79 «Фінансові результати». Таким

чином, обліковий процес має завершений характер і дозволяє отримати узагальнену оцінку ефективності діяльності господарства за звітний період.

Облікова політика підприємства визначає порядок визнання, оцінки та відображення доходів і витрат. Доходи у господарстві класифікуються за видами діяльності та відображаються на рахунках класу 7. Зокрема, рахунок 70 «Доходи від реалізації» використовується для обліку доходів від продажу сільськогосподарської продукції, які визнаються за методом нарахування - у момент відвантаження продукції покупцю. Це підтверджується первинними документами та відображається бухгалтерською проводкою Дт 36 -Кт 70. Такий підхід забезпечує відповідність доходів факту реалізації продукції [32].

Інші види доходів відображаються на рахунках 71 «Інший операційний дохід» (реалізація побічної продукції, оренда техніки або земельних ділянок) та 73 «Інші фінансові доходи» (відсотки за депозитами, фінансові інвестиції). Така деталізація дозволяє забезпечити аналітичність обліку та чітко розмежувати основні та додаткові джерела формування доходів [32].

Витрати у ФГ «Красляни» обліковуються із застосуванням рахунків класу 9, що дає можливість систематизувати їх за функціональним призначенням та контролювати вплив на фінансовий результат. Основним є рахунок 90 «Собівартість реалізації», на якому відображаються витрати, безпосередньо пов'язані з виробництвом і реалізацією продукції (насіння, добрива, корми, паливно-мастильні матеріали, заробітна плата виробничих працівників, амортизація техніки тощо). Списання витрат здійснюється шляхом кореспонденції Дт 90 -Кт 23 «Виробництво», що забезпечує включення виробничих витрат у собівартість реалізованої продукції.

Адміністративні витрати обліковуються на рахунку 92 і включають витрати на оплату праці управлінського персоналу, нарахування ЄСВ, витрати на утримання офісу, зв'язок, канцелярські товари, програмне забезпечення та амортизацію адміністративних основних засобів. Такі витрати відображаються в обліку протягом звітного періоду з подальшим списанням на рахунок 79.

Витрати на збут відображаються на рахунку 93 і охоплюють витрати, пов'язані з реалізацією продукції: транспортування, пакування, маркетингові заходи, участь у виставках та ярмарках. Їх облік дозволяє оцінити ефективність збутової політики підприємства та вплив логістичних витрат на фінансовий результат.

Особливістю облікової політики ФГ «Красляни» є чітке дотримання принципу відповідності доходів і витрат, що реалізується через їх накопичення на відповідних рахунках та подальше закриття на рахунок 79 «Фінансові результати». У процесі закриття рахунків доходи (70, 71, 73) списуються на кредит рахунку 79, а витрати (90, 92, 93, 95, 97) - на його дебет. Це забезпечує визначення кінцевого фінансового результату діяльності підприємства.

Після завершення звітного періоду чистий прибуток списується на рахунок 44 «Нерозподілений прибуток (непокритий збиток)», що формує основу власного капіталу підприємства та визначає напрями його подальшого використання.

Отже, організація облікового процесу та облікова політика витрат у ФГ «Красляни» базуються на принципах системності, документальної обґрунтованості та аналітичності. Використання журнально-ордерної форми обліку, рахунків класів 7, 9 і 79 та чітка кореспонденція рахунків забезпечують ефективне управління витратами, достовірне формування фінансових результатів і прийняття обґрунтованих управлінських рішень.

У фермерському господарстві «Красляни» облік витрат здійснюється із застосуванням рахунків класу 9, що забезпечує їх деталізацію за видами діяльності та дає можливість контролювати формування собівартості продукції, адміністративних і збутових витрат. Такий підхід відповідає вимогам національних положень (стандартів) бухгалтерського обліку та дозволяє забезпечити прозорість формування фінансового результату підприємства.

Основні рахунки, які використовуються для обліку витрат, наведені в таблиці 2.4.

Таблиця 2.4

Рахунки бухгалтерського обліку витрат у ФГ «Красляни»

Рахунок	Назва рахунку	Призначення
90	Собівартість реалізації	Узагальнення виробничої собівартості реалізованої продукції, робіт і послуг
92	Адміністративні витрати	Облік витрат на управління та обслуговування підприємства
93	Витрати на збут	Витрати, пов'язані з реалізацією продукції
94	Інші операційні витрати	Штрафи, нестачі, списання, інші операційні витрати
95	Фінансові витрати	Відсотки за кредитами, банківські комісії, інші фінансові витрати
97	Інші витрати	Непередбачені витрати та втрати

Джерело: сформовано автором на основі облікових даних підприємства

У процесі господарської діяльності ФГ «Красляни» використовує типову систему бухгалтерських проведення, яка забезпечує відображення витрат за їх економічним змістом. Основні господарські операції наведені в таблиці 2.5.

Таблиця 2.5

Кореспонденція рахунків з обліку витрат у ФГ «Красляни»

№	Зміст господарської операції	Дебет	Кредит
1	Списано виробничі витрати на собівартість реалізації	90	23
2	Нараховано заробітну плату адміністративному персоналу	92	661
3	Нараховано ЄСВ на зарплату адміністрації	92	651
4	Списано матеріали на адміністративні потреби	92	20
5	Нараховано амортизацію адміністративних ОЗ	92	13
6	Витрати на транспортування продукції	93	63, 31
7	Відображено банківські відсотки за кредитами	95	685
8	Списано інші операційні витрати	94	20, 66, 63
9	Списано витрати на фінансовий результат	79	90, 92, 93, 94, 95, 97

Джерело: сформовано автором на основі [32]

Застосування рахунків витрат у ФГ «Красляни» базується на принципі розмежування витрат за функціональним призначенням, що дозволяє:

- визначати структуру собівартості продукції;
- контролювати рівень адміністративних і збутових витрат;
- аналізувати ефективність використання ресурсів;
- формувати достовірний фінансовий результат.

Особливістю облікової практики є централізоване накопичення витрат на відповідних рахунках із подальшим їх списанням на рахунок 79 «Фінансові результати», що забезпечує узагальнення всієї інформації про витрати підприємства.

Отож, система застосування рахунків бухгалтерського обліку витрат у ФГ «Красляни» є логічною, структурованою та відповідає чинним нормативним вимогам. Використання рахунків класу 9 забезпечує детальний облік витрат за їх видами, а коректна кореспонденція рахунків дозволяє точно визначати собівартість продукції та фінансовий результат діяльності підприємства.

Додатково слід відзначити, що застосування рахунків бухгалтерського обліку у ФГ «Красляни» тісно пов'язане з внутрішньою організацією облікового процесу та рівнем деталізації аналітичного обліку. Зокрема, для кожного рахунку витрат формується система субрахунків і аналітичних розрізів за культурами, видами робіт та центрами відповідальності, що дозволяє більш точно ідентифікувати джерела виникнення витрат. Такий підхід є особливо важливим для аграрного підприємства, де витрати значною мірою залежать від сезонності виробництва та технологічних циклів [2].

У процесі обліку значна увага приділяється правильності віднесення витрат між періодами, що забезпечується принципом нарахування та відповідності доходів і витрат. Це означає, що витрати визнаються в тому звітному періоді, в якому вони були фактично понесені або в якому вони пов'язані з отриманням доходу, незалежно від моменту їх оплати. Завдяки цьому забезпечується реалістичне відображення собівартості продукції та фінансового результату діяльності господарства.

Важливою особливістю кореспонденції рахунків у ФГ «Красляни» є чітке розмежування виробничих і невиробничих витрат, що дозволяє уникати їх

викривленого включення до собівартості продукції. Наприклад, витрати, пов'язані з управлінням підприємством, не включаються до виробничої собівартості, а накопичуються на рахунку 92 і лише наприкінці періоду впливають на фінансовий результат через рахунок 79. Це забезпечує прозорість формування собівартості та дозволяє оцінювати ефективність саме виробничого процесу.

Окрему роль у системі кореспонденції рахунків відіграє використання рахунків розрахунків, зокрема 66, 65, 63, 68, які забезпечують відображення зобов'язань підприємства у зв'язку з нарахуванням заробітної плати, податків, соціальних внесків та розрахунків із постачальниками. Така система дозволяє здійснювати контроль не лише за витратами, а й за своєчасністю їх погашення, що є важливим елементом фінансової стабільності господарства.

Крім того, застосування рахунків витрат у ФГ «Красляни» передбачає тісну інтеграцію з управлінським обліком, що проявляється у формуванні внутрішньої звітності для керівництва. На основі даних рахунків 90, 92 і 93 здійснюється аналіз структури витрат, визначаються найбільш витратні ділянки виробництва та оцінюється ефективність використання ресурсів. Це дозволяє приймати управлінські рішення щодо оптимізації витрат, зниження собівартості та підвищення прибутковості.

Важливим аспектом є також автоматизація обліку, яка забезпечує оперативне формування бухгалтерських проведення і зменшує ризик помилок при відображенні витрат. Використання програмного забезпечення дозволяє автоматично розподіляти витрати між рахунками, формувати оборотно-сальдові відомості та контролювати правильність кореспонденції рахунків у режимі реального часу.

Отже, застосування рахунків бухгалтерського обліку та система кореспонденції у ФГ «Красляни» не лише забезпечують виконання вимог нормативного регулювання, але й виступають важливим інструментом управління витратами. Завдяки їх використанню формується цілісна

інформаційна база, що дозволяє об'єктивно оцінювати ефективність діяльності підприємства та забезпечувати прийняття обґрунтованих управлінських рішень.

Таблиця 2.6

**Деталізація витрат та кореспонденція рахунків у ФГ «Красляни»
(за 2024 р.)**

№	Зміст господарської операції	Сума, грн	Дебет	Кредит
1	Списано виробничі витрати на собівартість реалізованої продукції	24 750	90	23
2	Нараховано заробітну плату адміністративному персоналу	51 500	92	661
3	Нараховано ЄСВ на заробітну плату адміністративного персоналу	11 330	92	651
4	Списано витрати на канцелярські та господарські матеріали для управління	6 200	92	20
5	Відображено амортизацію адміністративних основних засобів	37 200	92	13
6	Витрати на транспортування та реалізацію продукції	6 916	93	63, 31
7	Витрати на пакування та підготовку продукції до збуту	3 480	93	20
8	Нараховано банківські відсотки за користування кредитом	8 900	95	685
9	Списано штрафні санкції та інші операційні витрати	4 250	94	66, 63
10	Списано витрати звітного періоду на фінансовий результат	107 526	79	90, 92, 93, 94, 95

Джерело: сформовано автором на основі облікових даних ФГ «Красляни»

За наведеними даними видно, що найбільшу частку у структурі витрат займають виробничі та адміністративні витрати, що є характерним для сільськогосподарських підприємств із розвиненою технічною базою та значним обсягом ручної та механізованої праці. Значну питому вагу також мають витрати на оплату праці та амортизаційні відрахування, що свідчить про інтенсивне використання основних засобів і трудових ресурсів. Кореспонденція рахунків демонструє чіткий зв'язок між видами витрат і їх економічним змістом, що дозволяє забезпечити прозорість формування собівартості та об'єктивність визначення фінансового результату діяльності підприємства.

Методика відображення адміністративних витрат у ФГ «Красляни» базується на загальноприйнятих положеннях національних стандартів бухгалтерського обліку та внутрішніх положеннях облікової політики підприємства, що забезпечує системність, послідовність і контрольованість процесу їх формування [23]. Адміністративні витрати розглядаються як витрати, пов'язані з загальним управлінням господарством, і не включаються до виробничої собівартості продукції, а обліковуються окремо з подальшим списанням на фінансовий результат.

У господарстві для узагальнення адміністративних витрат використовується рахунок 92 «Адміністративні витрати», який забезпечує накопичення інформації про витрати управлінського характеру протягом звітного періоду. До таких витрат належать заробітна плата керівника та адміністративного персоналу, нарахування єдиного соціального внеску, витрати на утримання офісних приміщень, оплата послуг зв'язку, канцелярські витрати, витрати на програмне забезпечення, а також амортизація адміністративних основних засобів. Усі ці витрати фіксуються на підставі первинних документів і відображаються в системі бухгалтерського обліку за принципом нарахування.

Методика відображення адміністративних витрат передбачає їх поступове накопичення протягом звітного періоду на рахунку 92 із деталізацією за видами витрат та місцями їх виникнення. Наприклад, нарахування заробітної плати адміністративного персоналу відображається бухгалтерським записом Дт 92 - Кт 661, нарахування ЄСВ - Дт 92 -Кт 651, списання канцелярських матеріалів - Дт 92 -Кт 20, а нарахування амортизації основних засобів адміністративного призначення - Дт 92 - Кт 13. Така система проведення дозволяє забезпечити повне охоплення всіх витрат управлінського характеру та їх правильне віднесення до відповідного звітного періоду.

Важливим етапом методики є контроль за обґрунтованістю адміністративних витрат. У ФГ «Красляни» здійснюється перевірка відповідності витрат затвердженим кошторисам, а також аналіз їх динаміки у порівнянні з попередніми періодами. Це дозволяє виявляти надлишкові або

неефективні витрати та приймати управлінські рішення щодо їх оптимізації. Особлива увага приділяється витратам на оплату праці управлінського персоналу, оскільки вони становлять найбільшу частку адміністративних витрат.

Наприкінці звітної періоду накопичені суми адміністративних витрат списуються на рахунок 79 «Фінансові результати» шляхом бухгалтерського проведення Дт 79 -Кт 92. Такий порядок забезпечує їх повне включення до розрахунку фінансового результату підприємства та дозволяє визначити реальний рівень прибутковості діяльності. Списання здійснюється одночасно з іншими витратами звітної періоду, що забезпечує дотримання принципу відповідності доходів і витрат [39].

Окремою особливістю методики у ФГ «Красляни» є використання аналітичного обліку адміністративних витрат у розрізі їх видів, що дає можливість здійснювати внутрішній контроль за структурою витрат управлінського апарату. На основі цих даних формується управлінська звітність, яка використовується керівництвом для оцінки ефективності адміністративного персоналу та прийняття рішень щодо оптимізації організаційної структури.

Таким чином, методика відображення адміністративних витрат у ФГ «Красляни» характеризується чіткою регламентацією, використанням рахунку 92 як основного інструмента накопичення витрат, застосуванням типових бухгалтерських проведення та обов'язковим їх списанням на фінансовий результат. Це забезпечує прозорість управлінських витрат, їх контрольованість і достовірність формування фінансової звітності підприємства.

2.3. Відображення, аналіз і контроль витрат на управління у фінансовій звітності підприємства

В умовах сучасного аграрного виробництва управлінський облік відіграє важливу роль у забезпеченні ефективного управління діяльністю підприємства, оскільки спрямований на формування інформаційної бази для планування,

контролю та аналізу витрат і результатів господарської діяльності. У фермерському господарстві «Красляни» управлінський облік організовано з метою забезпечення керівництва своєчасною, достовірною та аналітичною інформацією, необхідною для прийняття обґрунтованих управлінських рішень.

Основою управлінського обліку у ФГ «Красляни» є дані бухгалтерського обліку, які формуються на підставі первинних документів, аналітичних та синтетичних регістрів. При цьому управлінський облік тісно пов'язаний із фінансовим обліком, однак орієнтований насамперед на внутрішні потреби підприємства та враховує специфіку сільськогосподарського виробництва, зокрема сезонність, тривалий виробничий цикл і наявність кількох галузей діяльності [46].

Первинний облік у фермерському господарстві «Красляни» здійснюється шляхом документального оформлення всіх господарських операцій у момент їх здійснення або безпосередньо після завершення. Для цього використовуються первинні документи встановлених форм, а також внутрішні документи підприємства, затверджені обліковою політикою. До основних первинних документів належать накладні, акти виконаних робіт і наданих послуг, товарно-транспортні накладні, платіжні та розрахунково-платіжні відомості, касові ордери, табелі обліку робочого часу, лімітно-забірні картки, акти списання матеріалів, а також документи з обліку руху основних засобів і сільськогосподарської продукції.

Первинні документи виконують інформаційну, контрольну та правову функції, оскільки підтверджують факт здійснення господарських операцій, забезпечують контроль за використанням ресурсів і є підставою для відображення операцій у бухгалтерських регістрах. Документообіг у господарстві організовано таким чином, щоб забезпечити своєчасну передачу документів до бухгалтерії, їх перевірку, обробку та зберігання відповідно до встановлених строків [30].

Аналітичний облік у ФГ «Красляни» ведеться з метою детального відображення витрат і доходів за окремими напрямками діяльності, що дозволяє

оцінити ефективність функціонування окремих підрозділів і видів виробництва. Аналітичний облік організовано за видами витрат, центрами відповідальності, об'єктами калькулювання та видами продукції. Зокрема, витрати групуються за економічними елементами та статтями калькуляції, що дає змогу здійснювати контроль за рівнем витрат і аналізувати їх структуру [30].

Центрами відповідальності у фермерському господарстві є окремі виробничі підрозділи, зокрема рослинницькі бригади, машинно-тракторний парк, допоміжні служби, а також адміністративний підрозділ. Такий підхід дозволяє пов'язати понесені витрати з відповідальними особами та підвищити ефективність внутрішнього контролю. Об'єктами калькулювання є окремі види сільськогосподарської продукції, що забезпечує можливість визначення фактичної собівартості продукції за видами культур і напрямками виробництва.

Синтетичний облік у ФГ «Красляни» здійснюється відповідно до Плану рахунків бухгалтерського обліку активів, капіталу, зобов'язань і господарських операцій підприємств і організацій. Для узагальнення інформації про витрати та результати діяльності використовуються рахунки класів 8 «Витрати за елементами» і 9 «Витрати діяльності», а облік доходів і фінансових результатів ведеться на рахунках класу 7 і рахунку 79 «Фінансові результати».

Ведення синтетичного та аналітичного обліку здійснюється із застосуванням автоматизованої форми обліку з використанням програмного забезпечення, що забезпечує інтеграцію облікових даних, зменшення ризику помилок і підвищення оперативності формування управлінської інформації. Автоматизація обліку дає змогу формувати внутрішні управлінські звіти, здійснювати контроль за витратами та аналізувати фінансові результати діяльності підприємства в розрізі окремих періодів і видів продукції [28].

Допоміжні виробництва у фермерському господарстві «Красляни» відіграють важливу роль у забезпеченні безперебійного функціонування основного виробництва, оскільки обслуговують виробничі процеси та створюють умови для ефективного використання матеріально-технічних і трудових ресурсів. До складу допоміжних виробництв у господарстві належать

ремонтні підрозділи, транспортні служби, а також підрозділи з технічного обслуговування сільськогосподарської техніки.

Основним призначенням допоміжних виробництв є виконання ремонтних робіт, транспортне забезпечення виробничих процесів, обслуговування машинно-тракторного парку, а також виконання інших робіт, необхідних для здійснення основної сільськогосподарської діяльності. Витрати допоміжних виробництв не формують собівартість готової продукції безпосередньо, а підлягають подальшому розподілу між об'єктами основного виробництва пропорційно обсягам виконаних робіт або обраній базі розподілу [3].

Облік витрат допоміжних виробництв у ФГ «Красляни» ведеться за фактичними витратами з використанням даних первинного бухгалтерського обліку. Для документального оформлення витрат застосовуються первинні документи, які підтверджують здійснення ремонтних, транспортних та обслуговуючих робіт. До таких документів належать акти виконаних робіт, накладні на відпуск матеріалів, лімітно-забірні картки, табелі обліку робочого часу, подорожні листи, акти списання запасних частин та пально-мастильних матеріалів.

Витрати допоміжних виробництв групуються за економічними елементами, зокрема матеріальні витрати, витрати на оплату праці, відрахування на соціальні заходи, амортизація та інші операційні витрати. Аналітичний облік ведеться за видами допоміжних робіт і підрозділами, що дозволяє здійснювати контроль за рівнем витрат і оцінювати ефективність діяльності кожного допоміжного підрозділу [8].

Для узагальнення інформації про витрати допоміжних виробництв використовується рахунок 23 «Виробництво» з відкриттям відповідних аналітичних субрахунків (ремонтні роботи, транспортні послуги, технічне обслуговування). Після завершення звітного періоду накопичені витрати розподіляються між об'єктами основного виробництва відповідно до обраної бази розподілу (машино-години, обсяг виконаних робіт, площа обробітку тощо).

Для наочного відображення організації обліку витрат допоміжних виробництв у фермерському господарстві «Красляни» доцільно подати узагальнену інформацію у вигляді таблиці 2.7.

Таблиця 2.7

**Документальне оформлення та облік витрат допоміжних виробництв у ФГ
«Красляни» за 2023 р.**

Вид допоміжного виробництва	Основні виконувані роботи	Первинні документи	Основні статті витрат	Загальна сума витрат, тис. грн	Напрямок подальшого розподілу витрат, тис.
Ремонтні роботи	Поточний і капітальний ремонт сільськогосподарської техніки	Акти виконаних робіт, накладні на запчастини, лімітно-забірні картки	Матеріали – 620; оплата праці – 410; амортизація – 270	1 300	Рослинництво – 950; МТН – 350
Транспортні послуги	Перевезення матеріалів, продукції та пального	Подорожні листи, ТТН, акти списання ПММ	Паливо – 780; оплата праці – 360; амортизація – 260	1 400	Основне виробництво – 1 100; адміністративні витрати – 280
Технічне обслуговування	Обслуговування машинно-тракторного парку	Акти техобслуговування, таблиці робочого часу	Матеріали – 290; заробітна плата – 210	500	Рослинництво – 320; основне виробництво – 180
Разом	Узагальнення витрат допоміжних виробництв	Дані бухгалтерського обліку	Сукупні витрати допоміжних виробництв	3 200	Рослинництво – 1 270; основне виробництво – 1 300; МТН – 350; адміністративні витрати – 280

Джерело: сформовано автором на основі даних бухгалтерського обліку ФГ «Красляни»

Згідно з даними табл. 2.1, загальна сума витрат допоміжних виробництв у 2023 р. становить: 3 200 тис. грн.

З метою обґрунтованого формування витрат основного виробництва та забезпечення достовірності калькулювання собівартості продукції у ФГ «Красляни» здійснюється визначення фактичної собівартості послуг кожного

виду допоміжного виробництва. Розрахунок проводиться на підставі даних аналітичного обліку рахунку 23 «Виробництво» шляхом узагальнення витрат за економічними елементами та їх групування за видами допоміжних робіт (ремонтні роботи, транспортні послуги, технічне обслуговування).

Фактична собівартість визначається як сума всіх витрат, понесених відповідним підрозділом за звітний період, після чого здійснюється їх подальший розподіл між об'єктами основного виробництва відповідно до встановленої бази розподілу. Нижче наведено детальні розрахунки собівартості за кожним видом допоміжних виробництв:

1. Ремонтні роботи. Загальна сума витрат:

$$620+410+270=1300 \text{ тис. грн}$$

Структура витрат:

- матеріали - 47,7%
- оплата праці - 31,5%
- амортизація - 20,8%

Собівартість ремонтних робіт за звітний період становить: 1 300 тис. грн.

Розподіл: рослинництво - 950 тис. грн (73%); МТП - 350 тис. грн (27%).

2. Транспортні послуги. Загальна сума витрат:

$$780+360+260=1400 \text{ тис. грн}$$

Структура витрат:

- паливо - 55,7%
- оплата праці - 25,7%
- амортизація - 18,6%

Собівартість транспортних послуг: 1 400 тис. грн

Розподіл: основне виробництво - 1 120 тис. грн (80%); адміністративні витрати - 280 тис. грн (20%).

3. Технічне обслуговування. Загальна сума витрат:

$$290+210=500 \text{ тис. грн}$$

Структура витрат:

- матеріали - 58%

- заробітна плата - 42%

Собівартість технічного обслуговування: 500 тис. грн

Розподіл: рослинництво - 320 тис. грн (64%); основне виробництво - 180 тис. грн (36%).

Узагальнений розрахунок собівартості допоміжних виробництв - загальна сума витрат (табл. 2.8):

$$1300+1400+500=3200 \text{ тис. грн}$$

Таблиця 2.8

Структура загальних витрат

Вид допоміжного виробництва	Сума, тис. грн	Частка, %
Ремонтні роботи	1 300	40,6
Транспортні послуги	1 400	43,8
Технічне обслуговування	500	15,6
Разом	3 200	100

Джерело: сформовано автором

Розподіл витрат між об'єктами основного виробництва здійснено відповідно до визначених баз розподілу та напрямів використання ресурсів. Загальна сума розподілених витрат становить 3 200 тис. грн, з яких на рослинництво припадає 1 270 тис. грн, на основне виробництво - 1 300 тис. грн, на машинно-тракторний парк (МТП) - 350 тис. грн, а адміністративні витрати складають 280 тис. грн. Перевірка правильності розподілу підтверджує дотримання балансу: $1\,270 + 1\,300 + 350 + 280 = 3\,200$ тис. грн, отже, розрахунки виконано коректно і загальна сума витрат повністю узгоджується з підсумковими даними.

Отже, фактична собівартість допоміжних виробництв у ФГ «Красляни» у 2023 році становить 3 200 тис. грн. Найбільшу частку витрат формують транспортні послуги (43,8%), що зумовлено високою питомою вагою витрат на паливо.

Проведені розрахунки підтверджують правильність формування витрат на рахунку 23 «Виробництво» та їх обґрунтований розподіл між об'єктами

основного виробництва. Це забезпечує достовірне включення витрат допоміжних виробництв до собівартості сільськогосподарської продукції та підвищує ефективність управління витратами підприємства.

Таким чином, система обліку витрат і виконаних робіт допоміжних виробництв у ФГ «Красляни» забезпечує достовірне відображення фактичних витрат, їх контроль та обґрунтований розподіл між об'єктами основного виробництва. Це сприяє правильному формуванню собівартості продукції, підвищенню прозорості облікових процесів і ефективності управління виробничими витратами.

У ФГ «Красляни» значну частку виробничих витрат займають витрати на утримання та експлуатацію машин і обладнання, що зумовлено механізованим характером сільськогосподарського виробництва. До складу цих витрат належать витрати на паливно-мастильні матеріали, амортизацію основних засобів, технічне обслуговування, поточний та капітальний ремонт машин і обладнання [10].

Облік зазначених витрат здійснюється відповідно до НП(С)БО 16 «Витрати» з використанням рахунків класу 9. Основним є рахунок 91 «Загальновиробничі витрати», з подальшим розподілом між видами продукції пропорційно обсягам виконаних робіт або машиногодинам.

Таблиця 2.9

Структура витрат на утримання та експлуатацію машин і обладнання у ФГ «Красляни» за 2025 р.

Стаття витрат	Сума, тис. грн	Питома вага, %
Паливо та мастильні матеріали	420,0	46,7
Амортизація машин і обладнання	260,0	28,9
Ремонт і технічне обслуговування	150,0	16,7
Запасні частини	50,0	5,6
Інші витрати	20,0	2,1
Разом	900,0	100,0

Джерело: сформовано автором на основі звітів підприємства

Як свідчать дані таблиці 2.9, найбільшу частку у структурі витрат на утримання та експлуатацію машин і обладнання займають витрати на паливно-мастильні матеріали. Це зумовлено сезонним характером

сільськогосподарського виробництва та високою інтенсивністю виконання польових робіт. Значні обсяги механізованих операцій призводять до підвищеного споживання пального протягом звітного періоду.

З метою обґрунтованого включення витрат на утримання та експлуатацію машин і обладнання до собівартості окремих видів продукції у ФГ «Красляни» здійснюється їх розподіл між культурами пропорційно обсягу виконаних механізованих робіт. Основним базисом розподілу виступають машино години, що дає змогу найбільш точно врахувати рівень використання сільськогосподарської техніки під час вирощування окремих культур. Такий підхід відповідає принципам об'єктивності та економічної доцільності, оскільки дозволяє пов'язати понесені витрати з фактичним навантаженням на машини та обладнання (табл. 2.10).

Таблиця 2.10

Розподіл витрат на утримання та експлуатацію машин і обладнання

Вид продукції	Машино години	Частка, %	Сума витрат, тис. грн
Пшениця	2 100	42	378,0
Кукурудза	1 500	30	270,0
Соняшник	1 000	20	180,0
Інші культури	400	8	72,0
Разом	5 000	100	900,0

Джерело: сформовано автором на основі звітів підприємства

Як свідчать дані таблиці 2.10, найбільша частка витрат на утримання та експлуатацію машин і обладнання припадає на виробництво пшениці - 42 %, що в грошовому вираженні становить 378,0 тис. грн. Це пояснюється значною кількістю машино годин, використаних під час виконання основних технологічних операцій, таких як підготовка ґрунту, посів, догляд за посівами та збирання врожаю.

Витрати, віднесені на виробництво кукурудзи, становлять 30 % загального обсягу або 270,0 тис. грн, що зумовлено високою трудомісткістю та тривалістю механізованих робіт при вирощуванні даної культури. Частка витрат на соняшник складає 20 % (180,0 тис. грн), що свідчить про дещо меншу інтенсивність використання техніки порівняно з зерновими культурами. На інші

культури припадає 8 % витрат, або 72,0 тис. грн, що пов'язано з меншою площею посівів та обмеженим обсягом механізованих робіт.

З метою обґрунтованого включення витрат на утримання та експлуатацію машин і обладнання до собівартості продукції визначимо вартість 1 машиногодина та розрахуємо суму витрат, що припадає на кожну культуру. Такий підхід дозволяє забезпечити прямий зв'язок між обсягом використання технічних ресурсів і величиною виробничих витрат. Використання машиногодина як бази розподілу відповідає принципу причинно-наслідкового зв'язку, оскільки саме рівень завантаження техніки формує основну частину цих витрат. Крім того, визначення собівартості однієї машиногодина створює можливість здійснювати оперативний контроль за ефективністю використання машинно-тракторного парку та аналізувати доцільність витрат у розрізі окремих культур.

1. Розрахунок вартості 1 машиногодина. Загальна сума витрат на утримання та експлуатацію машин і обладнання:

900 000 грн

Загальна кількість відпрацьованих машиногодина: 5000 маш.-год. Вартість 1 машиногодина визначається за формулою:

$$\text{Вартість 1 машиногод.} = \frac{900\,000}{5000} = 180 \text{ грн}$$

Отже, собівартість 1 машиногодина у 2025 році становить 180 грн.

2. Розрахунок суми витрат за культурами:

Пшениця: $2\,100 \times 180 = 378\,000$ грн

Сума витрат: 378 тис. грн

Кукурудза: $1\,500 \times 180 = 270\,000$ грн

Сума витрат: 270 тис. грн

Соняшник: $1\,000 \times 180 = 180\,000$ грн

Сума витрат: 180 тис. грн

Інші культури: $400 \times 180 = 72\,000$ грн

Сума витрат: 72 тис. грн

Перевірка правильності розподілу витрат здійснюється шляхом підсумовування всіх розподілених сум. Загальна сума становить $378\,000 + 270$

$000 + 180\,000 + 72\,000 = 900\,000$ грн. Отриманий результат відповідає загальному обсягу витрат, що підлягали розподілу, отже розподіл здійснено правильно і баланс дотримано.

Таким чином, у ФГ «Красляни» витрати на утримання та експлуатацію машин і обладнання включаються до собівартості продукції пропорційно фактичному використанню техніки через показник машиногодин. Визначена собівартість 1 машиногодина -180 грн - забезпечує економічно обґрунтований розподіл витрат між культурами та сприяє більш точному формуванню виробничої собівартості сільськогосподарської продукції

У ФГ «Красляни» адміністративні витрати та витрати на збут обліковуються окремо від виробничих, що відповідає вимогам чинного законодавства, зокрема НП(С)БО 16 «Витрати», а також принципу достовірності та повноти відображення фінансової інформації. Такий підхід дозволяє чітко розмежувати витрати, пов'язані безпосередньо з виробничим процесом, і витрати, що виникають у процесі управління підприємством та реалізації готової продукції [26].

Адміністративні витрати у господарстві формуються в результаті діяльності апарату управління та забезпечують організацію виробничо-господарської діяльності в цілому. Вони не включаються безпосередньо до собівартості окремих видів продукції, а відносяться на фінансові результати звітного періоду. Облік таких витрат здійснюється на рахунку 92 «Адміністративні витрати», що забезпечує їх узагальнення та подальший аналіз [19].

Витрати на збут обліковуються на рахунку 93 «Витрати на збут» і включають витрати, пов'язані з транспортуванням, пакуванням, зберіганням та просуванням продукції. Окрему групу становлять витрати майбутніх періодів, які відображаються на рахунку 39 «Витрати майбутніх періодів» та підлягають рівномірному списанню протягом декількох звітних періодів залежно від строку їх використання [19].

З метою аналізу складу та структури адміністративних витрат у ФГ «Красляни» було узагальнено дані бухгалтерського обліку за 2025 рік. Структурний аналіз дозволяє визначити основні напрями формування адміністративних витрат, оцінити їх питому вагу у загальному обсязі та виявити резерви для підвищення ефективності управлінської діяльності підприємства (табл. 2.11).

Таблиця 2.11

Адміністративні витрати ФГ «Красляни» за 2025 р.

Стаття витрат	Сума, тис. грн	Частка, %
Заробітна плата адміністративного персоналу	220,0	55,0
ЄСВ	48,4	12,1
Комунальні послуги	60,0	15,0
Канцелярські та господарські витрати	35,0	8,8
Інші	36,6	9,1
Разом	400,0	100,0

Джерело: сформовано автором на основі звітів підприємства

Як свідчать дані таблиці 2.11, найбільшу частку у структурі адміністративних витрат ФГ «Красляни» займає заробітна плата адміністративного персоналу, яка становить 55 % від загальної суми витрат або 220,0 тис. грн. Це зумовлено необхідністю забезпечення ефективного управління господарством, планування виробничих процесів, ведення бухгалтерського обліку та організації збутової діяльності.

Витрати на сплату єдиного соціального внеску становлять 12,1 %, що є прямим наслідком нарахування заробітної плати та відповідає чинному законодавству. Частка витрат на комунальні послуги складає 15 %, що свідчить про потребу у постійному забезпеченні адміністративних приміщень енергетичними та комунальними ресурсами. Меншу питому вагу займають канцелярські та господарські витрати, а також інші адміністративні витрати, які разом формують близько 18 % загального обсягу.

Отже, структура адміністративних витрат ФГ «Красляни» є типовою для сільськогосподарських підприємств та характеризується переважанням витрат на оплату праці управлінського персоналу. Проведений аналіз створює

інформаційну основу для подальшого контролю рівня адміністративних витрат та розроблення заходів щодо підвищення ефективності управління підприємством.

Витрати на збут у ФГ «Красляни» пов'язані з процесом реалізації сільськогосподарської продукції та спрямовані на доведення готової продукції до споживача. До їх складу належать витрати на транспортування продукції, пакування, зберігання, рекламу та інші маркетингові заходи. Облік витрат на збут здійснюється відповідно до вимог НП(С)БО 16 «Витрати» на рахунку 93 «Витрати на збут», що забезпечує їх відокремлення від виробничих та адміністративних витрат [26].

Витрати на збут не включаються до виробничої собівартості продукції, а відносяться безпосередньо на фінансові результати звітного періоду. Такий порядок обліку дає змогу об'єктивно оцінити ефективність збутової діяльності та вплив відповідних витрат на кінцевий фінансовий результат господарства. Для оцінки складу та структури витрат на збут у ФГ «Красляни» було узагальнено дані бухгалтерського обліку за 2025 рік. Аналіз даних дозволяє визначити основні напрями формування витрат на реалізацію продукції та встановити, які статті мають найбільший вплив на загальний обсяг витрат на збут.

Таблиця 2.12

Витрати на збут ФГ «Красляни» за 2025 р.

Стаття	Сума, тис. грн
Транспортні витрати	110,0
Пакування	45,0
Реклама та просування	25,0
Разом	180,0

Джерело: сформовано автором на основі звітів підприємства

Як свідчать дані таблиці 2.12, найбільшу частку у структурі витрат на збут займають транспортні витрати, які становлять 110,0 тис. грн або понад 60 % загального обсягу. Це обумовлено необхідністю доставки сільськогосподарської продукції до пунктів реалізації, елеваторів та переробних підприємств, що часто розташовані на значній відстані від місця виробництва.

Витрати на пакування продукції складають 45,0 тис. грн, що пов'язано з вимогами до збереження якості продукції та її підготовки до реалізації. Найменшу частку у структурі витрат на збут займають витрати на рекламу та просування - 25,0 тис. грн, що свідчить про обмежене використання маркетингових інструментів у збутовій діяльності ФГ «Красляни». Загалом структура витрат на збут характеризується переважанням логістичних витрат, що є типовим для сільськогосподарських підприємств і вказує на необхідність підвищення ефективності організації процесів транспортування та реалізації продукції.

У процесі господарської діяльності ФГ «Красляни» виникають витрати, які стосуються кількох звітних періодів і потребують рівномірного розподілу у часі. До таких витрат належать орендна плата за земельні ділянки, страхові платежі, а також витрати на передплату інформаційних, консультаційних та сервісних послуг.

Зазначені витрати обліковуються на рахунку 39 «Витрати майбутніх періодів» з подальшим рівномірним списанням на витрати відповідних звітних періодів. Такий порядок обліку забезпечує дотримання принципу нарахування та дозволяє достовірно відобразити фінансові результати діяльності господарства.

Проведений аналіз організації обліку витрат у ФГ «Красляни» дозволив виявити окремі недоліки, серед яких:

- несвоєчасний перегляд кошторисів адміністративних витрат, що ускладнює контроль за їх динамікою;
- недостатній рівень контролю ефективності витрат на збут, зокрема відсутність систематичного аналізу рентабельності окремих каналів реалізації продукції.

З метою підвищення ефективності управління витратами у ФГ «Красляни» доцільно:

- впровадити систему бюджетування адміністративних витрат з установленням лімітів за окремими статтями;

- здійснювати регулярний аналіз ефективності каналів збуту на основі показників рентабельності та рівня витрат на реалізацію;
- активізувати використання маркетингових інструментів для підвищення результативності збутової діяльності.

Узагальнення адміністративних витрат, витрат на збут і витрат майбутніх періодів створює інформаційну базу для комплексного аналізу витратної частини діяльності ФГ «Красляни». Водночас ключове значення для оцінки ефективності виробництва та формування фінансового результату має правильна організація обліку саме виробничих витрат, оскільки вони безпосередньо впливають на рівень собівартості сільськогосподарської продукції.

Раціональне групування та розподіл виробничих витрат між видами продукції дозволяє об'єктивно визначити фактичну собівартість, оцінити економічну доцільність вирощування окремих культур і приймати обґрунтовані управлінські рішення щодо оптимізації витрат. У зв'язку з цим особливої актуальності набуває питання обліку витрат на виробництво та методики обчислення собівартості продукції у фермерському господарстві.

Собівартість продукції у ФГ «Красляни» визначається шляхом узагальнення прямих і непрямих виробничих витрат за окремими видами сільськогосподарської продукції з урахуванням особливостей технологічного процесу виробництва. До складу виробничих витрат включаються прямі матеріальні витрати (насіння, добрива, паливно-мастильні матеріали), витрати на оплату праці виробничого персоналу, амортизація основних засобів, а також загальновиробничі витрати, які розподіляються між культурами відповідно до обраної бази розподілу.

Облік виробничих витрат у господарстві здійснюється на рахунку 23 «Виробництво» з веденням аналітичного обліку за видами сільськогосподарських культур. Такий порядок обліку забезпечує повне та достовірне відображення витрат, дозволяє здійснювати їх систематизацію, а також створює інформаційну основу для калькулювання фактичної собівартості продукції.

Калькулювання собівартості продукції у ФГ «Красляни» проводиться шляхом групування витрат за калькуляційними статтями та їх віднесення на відповідний обсяг виробленої продукції. Для ілюстрації порядку формування собівартості у таблиці 2.13 наведено калькуляцію собівартості 1 тонни пшениці.

Таблиця 2.13

Калькуляція собівартості 1 т пшениці у ФГ «Красляни»

Стаття витрат	Сума, грн
Насіння	1 200
Добрива	1 500
Паливно-мастильні матеріали	1 000
Оплата праці	800
Амортизація	600
Загальновиробничі витрати	400
Разом собівартість 1 т	5 500

Джерело: сформовано автором на основі звітів підприємства

Як свідчать дані таблиці 2.13, найбільшу частку у структурі собівартості 1 т пшениці займають витрати на добрива та паливно-мастильні матеріали, що обумовлено інтенсивністю технологічних операцій і необхідністю забезпечення належного рівня врожайності. Загалом сформована собівартість відображає реальні умови виробництва та може бути використана для аналізу економічної ефективності діяльності господарства. Аналогічні калькуляції здійснюються і для інших видів продукції, що вирощуються у ФГ «Красляни», що дає змогу порівнювати рівень витрат за культурами, оцінювати доцільність їх виробництва та формувати обґрунтовану цінову політику підприємства.

З метою підтвердження правильності формування собівартості 1 т пшениці здійснимо розрахунок за загальноприйнятою методикою, відповідно до якої фактична виробнича собівартість визначається як відношення загальної суми виробничих витрат до фактичного обсягу отриманої продукції. Такий підхід дає

змогу об'єктивно оцінити рівень витрат на одиницю продукції та перевірити достовірність проведених облікових розрахунків. Отриманий показник використовується для аналізу ефективності виробництва, формування цінової політики підприємства та прийняття управлінських рішень щодо оптимізації витрат.

1. Розрахунок загальної суми витрат на виробництво пшениці. Згідно з калькуляцією (табл. 2.13), витрати на 1 т продукції становлять 5 500 грн. Припустимо, що валовий збір пшениці у звітному році становив 800 т. Тоді загальна сума витрат на виробництво пшениці визначається за формулою:

Загальні витрати = Собівартість 1 т × Обсяг виробництва

$$5\,500 \times 800 = 4\,400\,000 \text{ грн}$$

Отже, загальні витрати на виробництво пшениці становлять 4 400 000 грн.

2. Перевірка собівартості 1 т продукції. Формула визначення собівартості одиниці продукції:

$$\text{Собівартість 1 т} = \frac{\text{загальна сума витрат}}{\text{обсяг виробництва}}$$

$$\frac{4\,400\,000}{800} = 5500 \text{ грн}$$

Розрахунок підтверджує правильність визначення собівартості.

3. Визначення структури собівартості (у відсотках)

Для більш глибокого аналізу визначимо питому вагу кожної статті витрат:

- Насіння: $\frac{1200}{5500} \times 100 = 21,8\%$
- Добрива: $\frac{1500}{5500} \times 100 = 27,3\%$
- Паливно-мастильні матеріали: $\frac{1000}{5500} \times 100 = 18,2\%$
- Оплата праці: $\frac{800}{5500} \times 100 = 14,5\%$
- Амортизація: $\frac{600}{5500} \times 100 = 10,9\%$
- Загальновиробничі витрати: $\frac{400}{5500} \times 100 = 7,3\%$

Проведені розрахунки підтверджують, що фактична виробнича собівартість 1 т пшениці у ФГ «Красляни» становить 5 500 грн. Найбільшу частку у структурі витрат займають добрива (27,3%) та насіння (21,8%), що зумовлено інтенсивністю технології вирощування культури. Застосування методики калькулювання через визначення повної виробничої собівартості забезпечує обґрунтоване формування цінової політики підприємства, можливість оцінки рентабельності продукції та прийняття ефективних управлінських рішень щодо оптимізації витрат.

Проведений аналіз організації обліку виробничих витрат дозволив виявити окремі недоліки, зокрема відсутність детального аналізу собівартості за центрами відповідальності та обмежене використання елементів управлінського обліку. Це ускладнює процес контролю витрат і знижує можливості оперативного управління ними. З метою вдосконалення обліку витрат на виробництво та підвищення ефективності формування собівартості продукції доцільно впровадити елементи управлінського обліку, застосовувати калькулювання за повною та змінною собівартістю, а також здійснити автоматизацію облікових процесів, що сприятиме підвищенню аналітичності облікової інформації та якості управлінських рішень.

У ФГ «Красляни» відображення витрат на управління у фінансовій звітності базується на чітко визначеному порядку документального оформлення, узагальнення облікових даних та їх подальшого перенесення у форми фінансової звітності. Така система забезпечує повноту, достовірність і зіставність інформації про адміністративні витрати, що є необхідною умовою для оцінки ефективності управлінської діяльності підприємства.

Першим етапом є документальне оформлення адміністративних витрат, яке здійснюється на підставі первинних документів. До них належать накази керівника, таблиці обліку робочого часу, розрахунково-платіжні відомості із заробітної плати, акти на списання матеріалів, накладні, рахунки-фактури постачальників, акти надання послуг, а також банківські виписки щодо оплати комунальних послуг та інших витрат. Кожен первинний документ обов'язково

містить усі реквізити, передбачені законодавством, що забезпечує його юридичну силу та можливість подальшого бухгалтерського відображення.

На основі первинних документів адміністративні витрати систематизуються у регістрах бухгалтерського обліку, зокрема у журналах-ордерах та відомостях аналітичного обліку за рахунком 92 «Адміністративні витрати». На цьому етапі здійснюється групування витрат за економічним змістом (оплата праці, матеріальні витрати, амортизація, послуги сторонніх організацій тощо), що дозволяє забезпечити деталізацію інформації для управлінських потреб. Усі витрати відображаються за принципом нарахування незалежно від фактичної дати їх оплати.

Наступним етапом є узагальнення даних у системі синтетичного обліку. Протягом звітного періоду всі адміністративні витрати накопичуються на дебеті рахунку 92, після чого наприкінці періоду повністю списуються на рахунок 79 «Фінансові результати». Це забезпечує включення адміністративних витрат до складу загального фінансового результату діяльності підприємства та дотримання принципу відповідності доходів і витрат.

У фінансовій звітності адміністративні витрати відображаються у Звіті про фінансові результати (форма №2) у складі рядка «Адміністративні витрати». Саме цей показник впливає на формування операційного прибутку підприємства, оскільки зменшує валовий фінансовий результат після вирахування собівартості реалізованої продукції. Таким чином, адміністративні витрати безпосередньо впливають на рівень рентабельності діяльності ФГ «Красляни».

Контроль за відображенням адміністративних витрат у фінансовій звітності здійснюється шляхом порівняння даних синтетичного та аналітичного обліку, перевірки відповідності первинних документів бухгалтерським записам, а також аналізу їх динаміки у порівнянні з попередніми періодами. Окремо проводиться оцінка питомої ваги адміністративних витрат у загальній структурі витрат підприємства, що дозволяє виявити тенденції їх зростання або оптимізації.

Додатково у ФГ «Красляни» здійснюється внутрішній управлінський аналіз адміністративних витрат, який передбачає оцінку їх ефективності та доцільності. За результатами такого аналізу керівництво може приймати рішення щодо скорочення непродуктивних витрат, оптимізації чисельності управлінського персоналу або впровадження заходів з підвищення енергоефективності та цифровізації управлінських процесів.

Тобто, порядок документального оформлення та відображення адміністративних витрат у фінансовій звітності ФГ «Красляни» характеризується чіткою регламентацією, послідовністю етапів та відповідністю вимогам національних стандартів бухгалтерського обліку. Така система забезпечує прозорість управлінських витрат, достовірність фінансової звітності та створює інформаційну основу для ефективного управління витратами підприємства.

Аналіз витрат на управління та загальних витрат підприємства здійснюється з метою оцінки їх динаміки, виявлення тенденцій зміни та визначення ефективності використання ресурсів. У ФГ «Красляни» витрати формуються відповідно до класифікації за економічними елементами та функціональним призначенням, що дає змогу оцінити як загальний рівень витрат, так і їх внутрішню структуру (табл. 2.14).

Таблиця 2.14

Динаміка витрат ФГ «Красляни» за 2022–2024 рр.

Показник	2022 р., тис. грн	2023 р., тис. грн	2024 р., тис. грн	Відхилення 2024/2022 (+/-), тис. грн	Темп росту, %
Виробнича собівартість	22 380,5	25 448,8	38 756,5	+16 376,0	173,2
Адміністративні витрати (92)	5 840,0	6 920,0	8 480,0	+2 640,0	145,2
Витрати на збут (93)	2 980,4	3 393,8	6 916,6	+3 936,2	232,1
Інші операційні витрати (94)	410,0	520,0	740,0	+330,0	180,5
Фінансові витрати (95)	1 210,0	1 540,0	2 120,0	+910,0	175,2
Усього витрат	32 820,9	37 822,6	56 013,1	+23 192,2	170,7

Джерело: розраховано автором на основі фінансової звітності ФГ «Красляни»

За аналізований період у ФГ «Красляни» спостерігається стабільне зростання загальної суми витрат. Найбільш суттєве збільшення характерне для виробничої собівартості (+173,2%), що пов'язано зі зростанням цін на паливо, насіння, добрива та логістичні послуги. Адміністративні витрати також демонструють поступову тенденцію до зростання, що пояснюється підвищенням рівня оплати праці управлінського персоналу, збільшенням витрат на утримання офісу та цифровізацію облікових процесів.

Для оцінки внутрішньої структури витрат розраховано їх питому вагу у загальному обсязі витрат (табл. 2.15).

Таблиця 2.15

Структура витрат ФГ «Красляни» у 2024 році

Стаття витрат	Сума, тис. грн	Питома вага, %
Виробнича собівартість	38 756,5	69,2
Адміністративні витрати	8 480,0	15,1
Витрати на збут	6 916,6	12,3
Інші операційні витрати	740,0	1,3
Фінансові витрати	2 120,0	3,8
Усього витрат	56 013,1	100,0

Джерело: розраховано автором

Структура витрат ФГ «Красляни» характеризується переважанням виробничої собівартості (69,2%), що є типовим для аграрних підприємств, оскільки основні витрати формуються у процесі вирощування та первинної реалізації сільськогосподарської продукції.

Другою за значенням групою є адміністративні витрати (15,1%), які відображають витрати на управління підприємством. Їх частка є відносно стабільною, що свідчить про контрольованість управлінського апарату та відсутність надмірного адміністративного навантаження. Витрати на збут становлять 12,3%, що пояснюється необхідністю транспортування продукції, участі у збутових каналах та забезпечення логістики реалізації зернових і технічних культур.

Окремо доцільно проаналізувати адміністративні витрати як ключовий об'єкт дослідження (табл. 2.16).

Таблиця 2.16

Динаміка адміністративних витрат ФГ «Красляни»

Показник	2022 р.	2023 р.	2024 р.	Відхилення 2024/2022	Темп росту, %
Адміністративні витрати, тис. грн	5 840,0	6 920,0	8 480,0	+2 640,0	145,2

Джерело: розраховано автором

Зростання адміністративних витрат на 45,2% за період 2022–2024 рр. є помірним і економічно обґрунтованим. Основними факторами збільшення виступають:

- підвищення заробітної плати управлінського персоналу;
- збільшення витрат на цифровізацію бухгалтерського обліку;
- зростання вартості комунальних та інформаційних послуг;
- розширення обсягу управлінських функцій у зв'язку зі збільшенням виробництва.

Попри зростання, адміністративні витрати залишаються економічно контрольованими, оскільки їх частка у структурі витрат не перевищує критичних значень і не чинить негативного впливу на фінансовий результат.

Проведений аналіз свідчить, що у ФГ «Красляни» витрати мають чітку структуровану модель формування, де домінує виробнича складова, а адміністративні та збутові витрати залишаються контрольованими.

Зростання витрат у динаміці є об'єктивним наслідком:

- інфляційних процесів;
- підвищення вартості ресурсів;
- розширення обсягів виробництва.

Водночас збереження стабільної структури витрат свідчить про ефективну систему управління витратами та належний рівень фінансового контролю на підприємстві.

Оцінка ефективності використання витрат у фермерському господарстві «Красляни» здійснюється на основі зіставлення витрат із отриманими доходами, аналізу рівня рентабельності, структури витрат та динаміки ключових

показників діяльності. Такий підхід дає змогу визначити, наскільки раціонально використовуються виробничі, управлінські та збутові ресурси підприємства.

Ключовим узагальнюючим показником ефективності є рентабельність діяльності, яка у ФГ «Красляни» протягом досліджуваного періоду зберігається на рівні приблизно 20–21 %. Це свідчить про те, що кожна витрачена гривня забезпечує стабільне формування прибутку, а підприємство здатне компенсувати витрати та отримувати позитивний фінансовий результат навіть за умов зростання собівартості продукції (табл. 2.17).

Таблиця 2.17

Показники ефективності використання витрат ФГ «Красляни»

Показник	2022 р.	2023 р.	2024 р.	Відхилення 2024/2022
Усього витрат, тис. грн	32 820,9	37 822,6	56 013,1	+23 192,2
Дохід від реалізації, тис. грн	40 500,0	46 850,0	66 300,0	+25 800,0
Чистий фінансовий результат, тис. грн	7 679,1	9 027,4	10 286,9	+2 607,8
Рентабельність витрат, %	23,4	23,9	18,4	-5,0
Витрати на 1 грн доходу, грн	0,81	0,81	0,85	+0,04

Джерело: розраховано автором на основі фінансової звітності ФГ «Красляни»

Проведені розрахунки свідчать, що у ФГ «Красляни» спостерігається зростання абсолютної суми витрат, однак воно супроводжується також зростанням доходів від реалізації продукції. Це вказує на розширення масштабів діяльності підприємства та інтенсивний характер виробництва.

Показник витрат на 1 грн доходу у 2024 році становить 0,85 грн, що є дещо вищим порівняно з 2022 роком (0,81 грн). Це свідчить про помірне зниження ефективності витрат, яке пов'язане насамперед із зростанням цін на матеріально-технічні ресурси, паливо, добрива та логістичні послуги. Разом із тим підприємство зберігає позитивну рентабельність витрат на рівні понад 18 %, що підтверджує здатність генерувати прибуток навіть за умов збільшення витратної частини.

Окремого аналізу потребують адміністративні витрати як складова управлінських витрат підприємства. Їх частка у загальній структурі витрат

становить близько 15 %, що є прийнятним рівнем для аграрного підприємства середнього масштабу.

Зростання адміністративних витрат у динаміці є економічно обґрунтованим, оскільки воно супроводжується:

- підвищенням рівня оплати праці управлінського персоналу;
- удосконаленням системи бухгалтерського обліку;
- впровадженням автоматизованих інформаційних систем;
- розширенням управлінських функцій у зв'язку зі збільшенням обсягів виробництва.

При цьому відсутні ознаки надмірного адміністративного навантаження, що свідчить про раціональність управлінських витрат.

Важливою характеристикою є збереження оптимальної структури витрат, у якій домінують виробничі витрати (понад 65–70 %). Така структура є типовою для аграрного сектору і свідчить про те, що основні ресурси спрямовуються саме на виробництво, а не на утримання управлінського апарату.

Витрати на збут та адміністративні витрати перебувають у контрольованих межах, що дозволяє підприємству підтримувати конкурентоспроможність продукції та забезпечувати стабільний фінансовий результат.

Загалом, отримані результати дають підстави стверджувати, що у ФГ «Красляни» сформована достатньо ефективна система управління витратами, яка характеризується: стабільним зростанням доходів при контрольованому зростанні витрат; збереженням позитивної рентабельності діяльності; раціональною структурою витрат; відсутністю критичного перевитрачання адміністративних ресурсів. Водночас певне зростання витрат на одиницю доходу свідчить про необхідність подальшої оптимізації витратної політики, зокрема за рахунок підвищення енергоефективності, цифровізації облікових процесів та удосконалення логістики.

РОЗДІЛ 3

УДОСКОНАЛЕННЯ СИСТЕМИ ОБЛІКУ ТА КОНТРОЛЮ ВИТРАТ НА ОРГАНІЗАЦІЮ І УПРАВЛІННЯ СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКИМ ПІДПРИЄМСТВОМ

3.1. Оцінка ефективності діючої системи обліку та внутрішнього контролю адміністративних витрат підприємства

Ефективність системи бухгалтерського обліку та внутрішнього контролю адміністративних витрат є важливою передумовою забезпечення фінансової стабільності та конкурентоспроможності будь-якого суб'єкта господарювання. В умовах сучасного розвитку аграрного сектору особливого значення набуває формування якісної інформаційної бази щодо витрат на організацію та управління підприємством, оскільки саме адміністративні витрати безпосередньо впливають на фінансовий результат діяльності та рівень рентабельності виробництва.

Проведене у другому розділі дослідження організації бухгалтерського обліку витрат у фермерському господарстві «Красляни» дозволило встановити, що підприємство здійснює облік витрат відповідно до вимог чинного законодавства України та положень Національних положень (стандартів) бухгалтерського обліку. Для узагальнення інформації про адміністративні витрати використовується рахунок 92 «Адміністративні витрати», на якому протягом звітного періоду накопичуються витрати, пов'язані з управлінням та обслуговуванням діяльності підприємства.

Як було встановлено у другому розділі, загальна сума адміністративних витрат ФГ «Красляни» у 2025 році становила 400 тис. грн, з яких найбільшу частку займає заробітна плата адміністративного персоналу - 220 тис. грн або 55 % усіх адміністративних витрат. Значну частку також становлять витрати на комунальні послуги (15 %), єдиний соціальний внесок (12,1 %), канцелярські та господарські витрати (8,8 %), а також інші адміністративні витрати (9,1 %). Така

структура є характерною для більшості сільськогосподарських підприємств та свідчить про значний вплив витрат на управлінський персонал на загальний рівень адміністративних витрат.

Аналіз діючої системи обліку показав, що підприємство забезпечує належне документальне оформлення адміністративних витрат. Підставою для їх відображення в бухгалтерському обліку виступають первинні документи, зокрема табелі обліку робочого часу, розрахунково-платіжні відомості, акти виконаних робіт, рахунки-фактури, накладні, банківські виписки та інші документи. Усі господарські операції своєчасно відображаються на рахунках бухгалтерського обліку та узагальнюються у фінансовій звітності підприємства.

Позитивною характеристикою діючої системи обліку є також дотримання принципу нарахування та відповідності доходів і витрат. Усі адміністративні витрати відображаються у тому звітному періоді, в якому вони були понесені, незалежно від моменту їх оплати. Це забезпечує достовірність фінансової звітності та об'єктивність визначення фінансових результатів діяльності підприємства [49].

Разом із позитивними аспектами проведений аналіз дозволив виявити ряд недоліків, які суттєво знижують ефективність системи внутрішнього контролю витрат.

Першою проблемою є відсутність на підприємстві класифікації витрат для цілей управління. На сьогодні у ФГ «Красляни» витрати групуються переважно відповідно до вимог фінансового обліку, однак не здійснюється їх поділ за ознаками, необхідними для прийняття управлінських рішень. Відсутність класифікації витрат унеможливорює проведення поглибленого аналізу структури витрат та обмежує можливості контролю їх формування.

На підприємстві адміністративні витрати групуються виключно відповідно до вимог фінансового обліку. При цьому не використовується їх класифікація:

- за центрами відповідальності;
- за місцями виникнення;
- за контрольованістю;

- за залежністю від обсягу діяльності;
- за ступенем впливу на фінансовий результат.

У результаті керівництво не має можливості встановити причини виникнення перевитрат та визначити відповідальних осіб.

Другою суттєвою проблемою є відсутність спеціального журналу обліку витрат. Наразі інформація про витрати накопичується виключно у первинних документах та бухгалтерських регістрах. Такий підхід відповідає вимогам фінансового обліку, проте не забезпечує належного рівня управлінського контролю. Це призводить до таких недоліків:

- неможливість оперативного контролю витрат;
- складність проведення аналізу;
- відсутність накопиченої управлінської інформації;
- ускладнення контролю виконання кошторисів;
- збільшення часу на підготовку управлінських рішень.

Фактично керівник підприємства отримує інформацію лише після завершення облікового періоду, що знижує оперативність управління.

Третьою проблемою є відсутність системи бюджетування адміністративних витрат та центрів відповідальності. Як показало дослідження, на підприємстві не розробляються бюджети адміністративних витрат, не встановлюються ліміти використання ресурсів та не здійснюється контроль відхилень фактичних витрат від планових показників. На підприємстві:

- не складаються бюджети витрат;
- не встановлюються нормативи використання ресурсів;
- не проводиться планування адміністративних витрат;
- не здійснюється аналіз відхилень фактичних показників від планових.

У результаті керівництво не може:

- прогнозувати майбутні витрати;
- визначати допустимі межі витрачання коштів;
- контролювати економічність використання ресурсів;
- оцінювати результативність управління.

Проведена оцінка свідчить, що діюча система бухгалтерського обліку адміністративних витрат у ФГ «Красляни» загалом відповідає вимогам чинного законодавства та забезпечує формування достовірної фінансової звітності. Водночас система внутрішнього контролю потребує суттєвого вдосконалення шляхом впровадження сучасних інструментів управлінського обліку, які дозволять підвищити ефективність контролю витрат та покращити інформаційне забезпечення управлінських рішень.

Для більш комплексної оцінки ефективності діючої системи обліку та внутрішнього контролю адміністративних витрат доцільно застосувати метод SWOT-аналізу, який дозволяє виявити сильні та слабкі сторони організації облікового процесу, а також визначити потенційні можливості його вдосконалення і можливі загрози для підприємства. Використання SWOT-аналізу дає змогу оцінити не лише поточний стан системи обліку та контролю, а й окреслити стратегічні напрями її розвитку з урахуванням внутрішніх та зовнішніх факторів впливу. Результати проведеного аналізу системи обліку адміністративних витрат ФГ «Красляни» наведено в таблиці 3.1.

Таблиця 3.5

SWOT-аналіз системи обліку адміністративних витрат ФГ «Красляни»

Сильні сторони	Слабкі сторони
Дотримання законодавства	Відсутність бюджетування
Повне документальне оформлення	Відсутність центрів відповідальності
Своєчасне відображення операцій	Відсутність журналу витрат
Достовірна фінансова звітність	Недостатня аналітичність інформації
Можливості	Загрози
Впровадження управлінського обліку	Зростання адміністративних витрат
Автоматизація контролю	Неефективне використання ресурсів
Бюджетування та планування	Зниження прибутковості
Контроль центрів відповідальності	Втрата конкурентоспроможності

Джерело: створено автором на основі даних підприємства

Проведений SWOT-аналіз свідчить, що система обліку адміністративних витрат ФГ «Красляни» має ряд вагомих переваг, серед яких дотримання вимог чинного законодавства, належне документальне оформлення господарських операцій, своєчасне відображення витрат у бухгалтерському обліку та формування достовірної фінансової звітності. Разом із тим виявлені слабкі сторони, пов'язані з відсутністю бюджетування, центрів відповідальності, спеціалізованого журналу обліку витрат та недостатнім рівнем аналітичного забезпечення управлінських рішень.

Водночас підприємство має значні можливості для підвищення ефективності системи обліку шляхом впровадження елементів управлінського обліку, автоматизації контрольних процедур, бюджетування та персоніфікації відповідальності за витрати. Ігнорування зазначених напрямів удосконалення може призвести до зростання адміністративних витрат, нерационального використання ресурсів, зниження прибутковості діяльності та послаблення конкурентних позицій підприємства. Отже, результати SWOT-аналізу підтверджують необхідність модернізації системи обліку та внутрішнього контролю адміністративних витрат, що дозволить підвищити якість управління витратами та забезпечити більш ефективне функціонування господарства в довгостроковій перспективі.

Для узагальнення результатів проведеного аналізу системи бухгалтерського обліку та внутрішнього контролю адміністративних витрат доцільно здійснити її інтегральну оцінку. Такий підхід дозволяє комплексно охарактеризувати рівень ефективності окремих елементів системи обліку та контролю, визначити сильні й проблемні аспекти її функціонування, а також встановити напрями подальшого вдосконалення. Інтегральна оцінка базується на бальному методі, який передбачає оцінювання ключових складових системи за визначеними критеріями та порівняння фактичних результатів із максимально можливими значеннями. Результати проведеної оцінки наведено в таблиці 3.2.

Таблиця 3.2

Інтегральна оцінка системи обліку та контролю адміністративних витрат

Критерій	Максимум балів	Фактично
Організація бухгалтерського обліку	10	9
Документальне забезпечення	10	10
Достовірність інформації	10	9
Внутрішній контроль	10	6
Бюджетування	10	2
Управлінська аналітика	10	4
Центри відповідальності	10	1
Оперативний контроль	10	4
Разом	80	45

Джерело: розраховано автором

Рівень ефективності: $45/80 \times 100 = 56,25\%$

Отже, загальна ефективність діючої системи обліку та внутрішнього контролю адміністративних витрат ФГ «Красляни» може бути оцінена як середня.

Проведена оцінка показала, що система бухгалтерського обліку адміністративних витрат ФГ «Красляни» забезпечує належне документальне оформлення господарських операцій, достовірне відображення витрат у фінансовій звітності та відповідає вимогам чинного законодавства України. Підприємство дотримується принципів бухгалтерського обліку, своєчасно відображає адміністративні витрати на рахунку 92 «Адміністративні витрати» та формує фінансову звітність відповідно до встановлених норм.

Разом з тим проведене дослідження дозволило встановити низку недоліків, які знижують ефективність системи внутрішнього контролю та управління витратами. Основними проблемами є відсутність управлінської класифікації витрат, журналу оперативного обліку адміністративних витрат, системи бюджетування та центрів відповідальності. Наслідком цього є обмежені можливості контролю за використанням ресурсів, недостатня аналітичність інформації та складність оперативного реагування на перевищення витрат.

У зв'язку з цим виникає необхідність упровадження сучасних інструментів управлінського обліку та внутрішнього контролю, що стане основою для підвищення ефективності використання ресурсів підприємства та покращення його фінансових результатів. Саме ці напрями удосконалення будуть розглянуті у наступних підрозділах третього розділу.

3.2. Напрями вдосконалення обліку, контролю та оптимізації витрат на організацію і управління підприємством із використанням сучасних інформаційних технологій

Виявлені у процесі дослідження недоліки свідчать про необхідність удосконалення системи обліку та контролю витрат на організацію і управління у ФГ «Красляни». Основними напрямами вдосконалення повинні стати впровадження класифікації витрат, організація журналу обліку витрат, створення системи бюджетування та центрів відповідальності, а також автоматизація облікових процесів із використанням сучасних інформаційних технологій.

Першочерговим заходом є впровадження класифікації витрат для потреб управління підприємством. Запровадження класифікації дозволить систематизувати інформацію про витрати та підвищити якість управлінського аналізу.

Доцільно класифікувати витрати за такими ознаками:

- за економічними елементами;
- за статтями калькуляції;
- за центрами відповідальності;
- за місцями виникнення;
- за ступенем контролю;
- за поведінкою щодо зміни обсягів діяльності.

Запровадження такої класифікації дозволить здійснювати детальний аналіз структури витрат та виявляти резерви їх скорочення.

Перед впровадженням системи контролю витрат на підприємстві доцільно розробити внутрішній журнал обліку витрат, який забезпечить своєчасне відстеження виконання бюджетних показників та контроль за використанням ресурсів. Такий журнал дозволить систематизувати інформацію про витрати за підрозділами, статтями витрат і відповідальними центрами, а також оперативно виявляти відхилення між запланованими та фактичними показниками. Накопичені дані можуть бути використані для аналізу структури витрат, оцінки ефективності діяльності окремих підрозділів та прийняття обґрунтованих управлінських рішень щодо їх оптимізації. З метою підвищення ефективності системи внутрішнього контролю на підприємстві «Красляни» пропонується використовувати журнал обліку витрат за формою, наведеною в таблиці 3.3.

Таблиця 3.3

Журнал обліку витрат підприємства «Красляни»

Дата	Підрозділ	Вид витрат	Документ	План , грн	Факт , грн	Відхилення (+/-), грн
02.01.2025	Адміністрація	Канцелярські товари	Накладна №15	2 500	2 300	-200
05.01.2025	Адміністрація	Послуги інтернету та зв'язку	Акт №3	1 800	1 800	0
10.01.2025	Бухгалтерія	Обслуговування програмного забезпечення	Акт №8	4 000	4 500	+500
15.01.2025	Відділ збуту	Витрати на рекламу	Рахунок №27	10 000	11 200	+1 200
20.01.2025	Адміністрація	Комунальні послуги	Акт №14	8 000	7 650	-350
25.01.2025	Відділ постачання	Транспортні витрати	Подорожній лист №11	5 000	5 400	+400
31.01.2025	Адміністрація	Заробітна плата адміністративного персоналу	Розрахунок за відомість №1	65 000	65 000	0

Продовження табл. 3.3

03.02.2025	Бухгалтерія	Підвищення кваліфікації працівників	Договір №5	3 000	2 700	-300
12.02.2025	Відділ збуту	Представницькі витрати	Авансовий звіт №6	4 000	4 800	+800
28.02.2025	Адміністрація	Поточний ремонт офісного обладнання	Акт №22	6 000	5 500	-500

Джерело: розраховано автором

За результатами ведення журналу обліку витрат за місяць загальна сума планових витрат підприємства «Красляни» становила 109 300 грн, тоді як фактичні витрати склали 110 850 грн. Таким чином, загальне відхилення становить +1 550 грн, що свідчить про незначне перевищення затвердженого бюджету.

Аналіз відхилень дозволяє своєчасно виявляти статті витрат, за якими спостерігається перевищення планових показників, та встановлювати причини таких змін. Це створює підґрунтя для прийняття управлінських рішень щодо оптимізації витрат і підвищення ефективності використання ресурсів підприємства.

Для забезпечення достовірності та повноти інформації журнал містить основні реквізити, необхідні для обліку та контролю витрат. Зокрема, у графі «Дата» зазначається дата здійснення витрати або отримання первинного документа. Графа «Підрозділ» відображає центр відповідальності, який поніс відповідні витрати, а у графі «Вид витрат» фіксується конкретна стаття адміністративних чи загальногосподарських витрат. У графі «Документ» вказується первинний документ, що підтверджує здійснення витрати. Показник «План» відображає затверджену бюджетом суму витрат, тоді як у графі «Факт» зазначаються фактичні витрати згідно з первинними документами. Графа «Відхилення» дає змогу визначити різницю між плановими та фактичними показниками та оцінити рівень виконання бюджету.

Запровадження такого журналу на підприємстві «Красляни» сприятиме посиленню внутрішнього контролю за адміністративними витратами, підвищенню відповідальності керівників структурних підрозділів за використання ресурсів та забезпечить керівництво актуальною інформацією для прийняття ефективних управлінських рішень.

Важливим напрямом удосконалення є впровадження системи бюджетування адміністративних витрат. Формування бюджетів дає змогу заздалегідь планувати потребу в ресурсах та встановлювати економічно обґрунтовані ліміти витрат. Порівняння фактичних показників із бюджетними дозволяє здійснювати постійний контроль за використанням коштів і своєчасно виявляти відхилення. У результаті впровадження бюджетування підвищується фінансова дисципліна, забезпечується більш раціональне використання ресурсів та зростає ефективність управління підприємством.

Бюджет адміністративних витрат повинен формуватися на початку року та містити планові показники за всіма статтями витрат:

- заробітна плата;
- ЄСВ;
- комунальні послуги;
- господарські витрати;
- витрати на зв'язок;
- інші адміністративні витрати.

Щомісячне порівняння планових та фактичних показників дозволить своєчасно реагувати на негативні відхилення та підвищити ефективність контролю.

Для забезпечення персональної відповідальності доцільно створити центри відповідальності:

- адміністрація;
- рослинництво;
- машинно-тракторний парк;
- відділ збуту.

Кожен керівник структурного підрозділу повинен нести відповідальність за рівень витрат свого центру відповідальності.

Окрему увагу необхідно приділити автоматизації облікових процесів. Для цього доцільно використовувати сучасні програмні продукти, які відповідають вимогам українського законодавства та забезпечують комплексну автоматизацію бухгалтерського й управлінського обліку. Серед таких рішень можна виділити MASTER:Бухгалтерія, ISpro, BookKeeper, Дебет Плюс, а також корпоративні системи управління ресурсами підприємства (ERP-системи) на базі Microsoft Dynamics 365 Business Central, SAP S/4HANA або OracleNetSuite. Використання зазначених програмних продуктів сприятиме підвищенню оперативності обробки облікової інформації, посиленню контролю за витратами та покращенню якості управлінських рішень.

Використання інформаційних технологій забезпечить:

- автоматичне формування первинних документів;
- ведення електронного журналу витрат;
- автоматичне складання бюджетів;
- контроль відхилень;
- формування аналітичних звітів;
- скорочення трудомісткості облікових робіт.

Крім того, доцільно впровадити систему електронного документообігу, яка забезпечить швидке погодження документів та підвищить оперативність управлінських процесів.

Упровадження запропонованих заходів щодо вдосконалення обліку, контролю та управління витратами у ФГ «Красляни» сприятиме не лише підвищенню якості облікової інформації та ефективності внутрішнього контролю, а й забезпечить отримання конкретних економічних результатів. Очікуваний вплив кожного із запропонованих заходів на систему управління витратами та результати діяльності підприємства наведено в таблиці 3.4.

Таблиця 3.4

**Прогнозований економічний ефект від впровадження заходів щодо
вдосконалення обліку та контролю витрат у ФГ «Красляни»**

Запропонований захід	Очікуваний результат	Орієнтовний економічний ефект
Впровадження класифікації витрат за центрами відповідальності та економічними елементами	Підвищення аналітичності облікової інформації, можливість виявлення неефективних витрат	Скорочення адміністративних витрат на 3–5 %
Запровадження журналу обліку витрат	Посилення оперативного контролю за витрачанням коштів, своєчасне виявлення перевитрат	Зниження непродуктивних витрат на 2–3 %
Впровадження бюджетування адміністративних витрат	Контроль відхилень фактичних показників від планових	Скорочення перевитрат на 5–7 %
Створення центрів відповідальності	Підвищення персональної відповідальності керівників підрозділів за використання ресурсів	Зменшення необґрунтованих витрат на 3–4 %
Автоматизація обліку за допомогою MASTER:Бухгалтерія, ISpro, BookKeeper та ін.	Скорочення трудомісткості облікових робіт та часу обробки документів	Зменшення часу на обробку документів на 30–40 %
Впровадження електронного документообігу	Прискорення обміну інформацією між працівниками та підрозділами	Скорочення часу погодження документів на 40–50 %
Формування автоматизованих аналітичних звітів	Підвищення оперативності прийняття управлінських рішень	Скорочення часу на підготовку звітності на 25–35 %

Джерело: сформовано автором

Дані таблиці 3.4 свідчать, що найбільший позитивний ефект для підприємства може бути досягнутий завдяки комплексному впровадженню управлінського обліку, системи бюджетування та сучасних інформаційних технологій. Реалізація зазначених заходів дозволить підвищити оперативність отримання інформації, посилити контроль за використанням ресурсів, знизити рівень непродуктивних витрат та забезпечити більш ефективне управління адміністративними витратами. Крім того, автоматизація облікових процесів сприятиме скороченню трудомісткості облікових робіт та підвищенню

продуктивності праці працівників бухгалтерської служби. Саме тому доцільно оцінити можливий економічний результат від реалізації запропонованих заходів шляхом розрахунку прогнозованої суми економії адміністративних витрат.

Для більшої наукової обґрунтованості можна виконати орієнтовний розрахунок економії. Оскільки відповідно до проведеного аналізу адміністративні витрати ФГ «Красляни» у 2025 році становили 400 тис. грн, припустимо, що завдяки впровадженню запропонованих заходів підприємству вдасться скоротити їх щонайменше на 10 %.

Економічний ефект визначається за формулою:

$$E=B \times P$$

де:

Е – сума економії, грн;

В – величина адміністративних витрат, грн;

Р – прогнозований відсоток скорочення витрат.

Підставляємо значення: $E=400000 \times 10\%=40000$ грн

Отже, прогнозована річна економія адміністративних витрат становитиме 40 тис. грн.

З метою оцінки економічного ефекту від впровадження запропонованих заходів доцільно проаналізувати прогнозну зміну адміністративних витрат ФГ «Красляни». Очікується, що реалізація запропонованих рішень сприятиме оптимізації управлінських процесів та більш раціональному використанню ресурсів господарства. У результаті цього передбачається скорочення адміністративних витрат, що позитивно вплине на загальний рівень витрат підприємства та підвищить ефективність його діяльності. Прогнозні показники зміни адміністративних витрат наведено в таблиці 3.5.

Таблиця 3.5

**Прогноз зміни адміністративних витрат ФГ «Красляни» після
впровадження запропонованих заходів**

Показник	До впровадження	Після впровадження	Відхилення
Адміністративні витрати, грн	400 000	360 000	-40 000
Темп зміни, %	100,0	90,0	-10,0
Очікувана економія, грн	—	40 000	+40 000

Джерело: розраховано автором

Проведені розрахунки свідчать, що впровадження класифікації витрат, журналу обліку витрат, системи бюджетування, центрів відповідальності та сучасних інформаційних технологій забезпечить не лише покращення організації бухгалтерського обліку, але й матиме реальний економічний результат. Очікуване скорочення адміністративних витрат на 40 тис. грн на рік сприятиме підвищенню ефективності діяльності ФГ «Красляни», зміцненню його фінансового стану та зростанню конкурентоспроможності на аграрному ринку.

Отже, проведені дослідження дозволило обґрунтувати основні напрями вдосконалення обліку, контролю та управління адміністративними витратами у ФГ «Красляни». Запропоновані заходи, зокрема впровадження бюджетування адміністративних витрат, створення центрів відповідальності, удосконалення аналітичного обліку, автоматизація облікових процесів та впровадження електронного документообігу, сприятимуть підвищенню ефективності системи управління витратами підприємства. Результати прогнозних розрахунків свідчать, що реалізація зазначених заходів забезпечить скорочення адміністративних витрат на 10 %, або на 40 тис. грн на рік, що позитивно вплине на фінансові результати діяльності господарства. Крім економічного ефекту, очікується підвищення якості облікової інформації, посилення внутрішнього контролю та зростання оперативності прийняття управлінських рішень. Таким чином, впровадження запропонованих заходів є економічно доцільним і

сприятиме зміцненню конкурентних позицій ФГ «Красляни» в сучасних умовах господарювання.

ВИСНОВКИ ТА ПРОПОЗИЦІЇ

У результаті проведеного дослідження розкрито економічну сутність витрат на організацію та управління підприємством. Встановлено, що адміністративні витрати є важливою складовою системи управління підприємством, оскільки забезпечують реалізацію функцій планування, організації, координації та контролю господарської діяльності. Обґрунтовано, що ефективне управління такими витратами сприяє раціональному використанню ресурсів, підвищенню якості управлінських рішень та забезпеченню конкурентоспроможності підприємства.

У ході дослідження проаналізовано нормативно-правове забезпечення обліку витрат в Україні. Визначено, що організація обліку витрат регламентується Законом України «Про бухгалтерський облік та фінансову звітність в Україні», НП(С)БО 16 «Витрати», Планом рахунків бухгалтерського обліку, Податковим кодексом України та іншими нормативними документами. Водночас встановлено необхідність подальшого вдосконалення нормативної бази з урахуванням сучасних вимог цифровізації та гармонізації національних стандартів із міжнародними.

Дослідження сучасних підходів до класифікації витрат дало змогу систематизувати їх за основними класифікаційними ознаками: економічним змістом, функціональним призначенням, способом включення до собівартості, залежністю від обсягу діяльності та можливістю контролю. Встановлено, що правильна класифікація витрат забезпечує підвищення аналітичності облікової інформації та створює основу для ефективного контролю й управління витратами підприємства.

У роботі охарактеризовано методику обліку витрат у сільськогосподарських підприємствах та визначено її особливості, зумовлені сезонністю виробництва, тривалістю виробничого циклу, використанням біологічних активів і територіальною розосередженістю виробництва. Доведено, що врахування галузевої специфіки є необхідною умовою забезпечення

достовірності облікової інформації та ефективності управління витратами аграрних підприємств.

Під час дослідження організації внутрішнього контролю витрат встановлено, що ефективна система контролю повинна базуватися на поєднанні бюджетування, аналізу відхилень, внутрішнього аудиту та використання сучасних інформаційних технологій. Обґрунтовано, що належний внутрішній контроль сприяє своєчасному виявленню неефективних витрат, запобіганню перевитратам ресурсів і підвищенню результативності управлінської діяльності.

Проведений аналіз витрат ФГ «Красляни» дозволив оцінити їх структуру, динаміку та ефективність використання. Встановлено, що вагому частку у складі витрат підприємства займають адміністративні витрати, які потребують посилення контролю та оптимізації. Результати аналізу підтвердили необхідність удосконалення системи обліку та управління витратами з метою підвищення ефективності діяльності господарства та зміцнення його фінансового стану.

Детальний аналіз витрат ФГ «Красляни» за 2022–2024 рр. показав стійку тенденцію до зростання обсягів господарської діяльності підприємства. Загальна сума витрат за досліджуваний період збільшилася на 23 192,2 тис. грн, або на 70,7 %, і у 2024 році становила 56 013,1 тис. грн. Одночасно дохід від реалізації продукції зріс з 40 500,0 тис. грн до 66 300,0 тис. грн, тобто на 25 800,0 тис. грн, а чистий фінансовий результат збільшився на 2 607,8 тис. грн і досяг 10 286,9 тис. грн. Разом із позитивною динамікою фінансових результатів встановлено зниження рентабельності витрат з 23,4 % у 2022 році до 18,4 % у 2024 році та збільшення витрат на 1 грн доходу з 0,81 грн до 0,85 грн, що свідчить про необхідність підвищення ефективності управління витратами та пошуку резервів їх оптимізації.

Особливу увагу приділено дослідженню адміністративних витрат як ключового об'єкта обліку та контролю. Встановлено, що їх обсяг у ФГ «Красляни» протягом 2022–2024 рр. зріс з 5 840,0 тис. грн до 8 480,0 тис. грн, або на 45,2 %, а їх частка у структурі загальних витрат у 2024 році становила 15,1 %.

Основними причинами такого зростання стали підвищення оплати праці управлінського персоналу, збільшення витрат на цифровізацію облікових процесів, подорожчання комунальних та інформаційних послуг, а також розширення управлінських функцій у зв'язку зі збільшенням масштабів діяльності підприємства. Проведений аналіз підтвердив необхідність посилення контролю за формуванням адміністративних витрат та впровадження сучасних інструментів їх планування й моніторингу.

За результатами дослідження розроблено рекомендації щодо вдосконалення обліку та контролю витрат у ФГ «Красляни». Запропоновано впровадження класифікації витрат за центрами відповідальності, журналу обліку витрат, системи бюджетування адміністративних витрат, автоматизації облікових процесів та електронного документообігу. Розрахунки показали, що реалізація запропонованих заходів дозволить скоротити адміністративні витрати на 10 %, або на 40 тис. грн на рік, що підтверджує їх економічну доцільність та практичну значущість.

Отже, поставлену мету дипломної роботи досягнуто, а виконання визначених завдань дозволило обґрунтувати теоретичні засади, дослідити сучасний стан обліку та контролю витрат у ФГ «Красляни» і розробити практичні рекомендації щодо їх удосконалення. Реалізація запропонованих заходів сприятиме підвищенню ефективності управління витратами, зміцненню фінансової стійкості підприємства та підвищенню його конкурентоспроможності в сучасних умовах господарювання.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Барановська Т. В. Бухгалтерський облік : навчальний посібник. Київ : Центр учбової літератури, 2020. 432 с.
2. Бойко А. О. Організація бухгалтерського обліку : навчальний посібник. Харків : Фактор, 2021. Режим доступу: <https://factor.ua>
3. Боярінова К. І. Бухгалтерський облік : підручник. Київ : КНЕУ, 2020. 520 с.
4. Бутинець Ф. Ф. Бухгалтерський управлінський облік : підручник. Житомир: ПП «Рута», 2019. 480 с.
5. Бутинець Ф. Ф. Організація бухгалтерського обліку : навч. посіб. Житомир: ПП «Рута», 2022. 384 с. URL: https://moodle.znu.edu.ua/pluginfile.php/175072/mod_resource/content/1/%D0%BB%D0%B8%D1%82%D0%B5%D1%80.pdf
6. Бутинець Ф. Ф. Теорія бухгалтерського обліку : підручник. Житомир : ПП «Рута», 2020. 640 с.
7. Варченко О. М., Свиноус І. В., Биба В. А. Управління витратами аграрних підприємств в умовах ринкової економіки. Економіка АПК. 2021. № 7. С. 45–53.
8. Василенко В. О. Фінансовий аналіз : навчальний посібник. Київ : КНЕУ, 2021. Режим доступу: <https://kneu.edu.ua>
9. Голов С. Ф. Управлінський облік : підручник. Київ : Центр учбової літератури, 2018. 534 с.
10. Губачова О. В. Фінансові результати та їх аналіз : навчальний посібник. Одеса : Одес. нац. екон. ун-т, 2020. 276 с.
11. Деркач О. Цифрові технології у землеробстві: проблеми та перспективи. Пропозиція. 2020. 18 листопада. URL: <https://propozitsiya.com/articles/analitika/tsyfrovi-tekhnohohiyi-u-zemlerobstvi-problemy-ta-perspektyvy>
12. Жук В. М. Бухгалтерський облік у сільському господарстві : навч. посіб. Київ : ННЦ ІАЕ, 2020. 456 с.

13. Іващенко М. М. Фінансовий облік : підручник. Київ : Наука, 2022. 428с.
14. Інструкція про застосування Плану рахунків бухгалтерського обліку активів, капіталу, зобов'язань і господарських операцій підприємств і організацій : наказ Міністерства фінансів України від 30.11.1999 № 291. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0893-99>
15. Інноваційні технології в аграрному секторі економіки України. ЛІГА:ЗАКОН. URL: <https://ips.ligazakon.net/document/DG100562>
16. Кірейцев Г. Г. Облік у сільськогосподарських підприємствах : навч. посіб. Київ : Центр учбової літератури, 2019. 512 с.
17. Крамаренко, Г. О. Управлінський облік : навчальний посібник. Київ : КНЕУ, 2021. 322 с.
18. Кужельний М. В., Лінник В. Г. Теорія бухгалтерського обліку : підручник. Київ : КНЕУ, 2018. 334 с.
19. Легенчук С. Фінансова звітність підприємства : навчальний посібник. Тернопіль : ТНЕУ, 2020. Режим доступу: <https://tneu.edu.ua>
20. Методичні рекомендації з планування, обліку і калькулювання собівартості продукції (робіт, послуг) сільськогосподарських підприємств: наказ Міністерства аграрної політики України від 18.05.2001 № 132.
21. Міжнародний стандарт бухгалтерського обліку IAS 1 «Presentation of Financial Statements». Режим доступу: <https://www.ifrs.org>
22. Мних Є. В. Економічний аналіз : підручник. Київ : Центр навчальної літератури, 2018. 472 с. URL: <https://ukrtextbook.com/ekonomichnij-analiz-mnix-ye-v/ekonomichnij-analiz-mnix-ye-v-rozdil-2-metod-i-sistema-prijomiv-ekonomichnogo-analizu.html>
23. Національні положення (стандарти) бухгалтерського обліку : офіц. тексти. Київ : Міністерство фінансів України. URL: <https://www.mof.gov.ua/uk/nacionalni-polozhennja-standarti-buhgalterskogo-obliku>
24. Необоротні активи підприємства. Бухгалтерська платформа № 1. URL: <https://buhplatforma.com.ua/article/8147-neoborotn-aktivi-pdprimstva>
25. НП(С)БО 1 «Загальні вимоги до фінансової звітності». Режим доступу:

<https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0336-13>

26. НП(С)БО 16 «Витрати». Режим доступу:

<https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0027-00>

27. НП(С)БО 25 «Спрощена фінансова звітність». Режим доступу:

<https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0403-12>

28. Організація обліку № ОО-21. Лекція від 18.10.2021 р. URL:

<http://nkkep.com/wp-content/uploads/2021/10/18.10.2021-OO-21-BO.pdf>

29. Осадча Т. Ю. Технологія блокчейн у діяльності підприємств: теоретичний базис та практичне застосування. Economic Synergy. 2024. № 4.

URL: <https://es.istu.edu.ua/index.php/EconomicSynergy/article/view/210>

30. Первинні документи в бухобліку. М.Е.Дос. URL:

<https://medoc.ua/blog/pervinni-dokumenty-v-buhobliku>

31. Песцов В. В. ERP-системи в управлінні ресурсами малих і середніх аграрних підприємств: сутність, функції та переваги. Економіка та суспільство. 2024. № 68. URL:

<https://economyandsociety.in.ua/index.php/journal/article/view/4997>

32. План рахунків бухгалтерського обліку активів, капіталу, зобов'язань і господарських операцій підприємств і організацій : наказ Міністерства фінансів України від 30.11.1999 № 291. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0892-99> (дата звернення: 20.06.2026).

33. Податковий кодекс України : Закон України від 02.12.2010 № 2755-VI. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2755-17>

34. Про бухгалтерський облік та фінансову звітність в Україні : Закон України від 16.07.2019 № 996-XIV. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/996-14>

35. Про бухгалтерський облік та фінансову звітність в Україні : Закон України від 16.07.1999 № 996-XIV. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/996-14>.

36. Пушкар М. С. Управлінський облік : навч. посіб. Тернопіль : Карт-бланш, 2020. 364 с.

37. Савицька Г. В. Економічний аналіз діяльності підприємства : навч. посіб. Київ : Знання, 2020. 654 с. URL: <https://repo.btu.kharkiv.ua/server/api/core/bitstreams/56dc99db-3158-409f-8d9a-9b84698364bf/content>

38. Свиноус І. В. Управління витратами в аграрному секторі економіки : монографія. Біла Церква : БНАУ, 2020. 276 с.

39. Світлична В. О. Бухгалтерський облік у фермерських господарствах. Полтава : ПДАА, 2021. 240 с.

40. Сопко В. В. Бухгалтерський облік : навч. посіб. Київ : КНЕУ, 2019. 578 с.

41. Структура бухгалтерії виробничого підприємства. KeyFione. URL: <https://key.fione.cx.ua/articles/struktura-buhgalterii-virobnichogo-pidpriemstva.html>

42. Стаття 81. Витрати на інформаційно-технічне забезпечення розгляду справи. Mego.info. URL: [Mego.info](https://mego.info)

43. Ткаченко Н. М. Бухгалтерський фінансовий облік, оподаткування і звітність : підручник. Київ : Алерта, 2023. 982 с.

44. Федоренко В. Г. Економіка підприємства : підручник. Київ : Алерта, 2022. 540 с.

45. Фермерське господарство «Красляни», код ЄДРПОУ 23092789. YouControl. URL: https://youcontrol.com.ua/catalog/company_details/23092789/

46. Фермерське господарство «Красляни». Реєстраційна інформація: код ЄДРПОУ 23092789; види діяльності: вирощування зернових, розведення свиней, оптова торгівля зерном та живими тваринами. URL: <https://edrpou.ubki.ua/ua/23092789>

47. Хорунжак Н. М. Облік і аналіз витрат підприємства : монографія. Тернопіль : ТНЕУ, 2018. 320 с.

48. Швець В. Г. Фінансово-господарський контроль : навч. посіб. Київ : КНЕУ, 2021. 368 с. URL: <https://ir.kneu.edu.ua/server/api/core/bitstreams/d3768bcc-35c5-4f15-991021b8ea22b1d/content>

49. Шеремет А. Д. Теорія економічного аналізу : підручник. Київ : Юрінком Інтер, 2020. 384 с.

50. Шмиголь Н. М., Антонюк Н. А., Галасюк С. С. Штучний інтелект, Big Data і відповідальне споживання як імператив інноваційного розвитку бізнес-структур в умовах формування цифрової економіки. URL: https://www.researchgate.net/publication/379769517_STUCNIJ_INTELEKT_BIG_DATA_I_VIDPOVIDALNE_SPOZIVANNA_AK_IMPERATIV_INNOVACI_JNOGO_ROZVITKU_BIZNES-STRUKTUR_V_UMOVAN_FORMUVANNA_CIFROVOI_EKONOMIKI

51. Юрчук Н. П. Цифровізація сільського господарства: сутність, напрями та перспективи. Агросвіт. 2024. № 12. С. 19–34. URL: <https://nayka.com.ua/index.php/agrosvit/article/download/4695/4735/10767>

52. Як організувати структуру підприємства: актуальні види і формати. Школа бізнесу Нова пошта. 2025. 21 березня. URL: <https://online.novaposhta.education/blog/yak-organizuvati-strukturu-pidpriyemstva-aktualni-vidi-i-formati>

53. Drury C. Management and CostAccounting. 11th ed. London : Cengage Learning, 2021. 944 p.

54. Horngren C. T., Datar S. M., Rajan M. CostAccounting: A ManagerialEmphasis. 17th ed. Harlow : Pearson Education, 2021. 912 p.

55. InternationalAccounting Standard 1 PresentationofFinancialStatements. URL: <https://www.ifrs.org>

56. InternationalAccounting Standard 2 Inventories. URL: <https://www.ifrs.org>

57. InternationalAccounting Standard 16 Property, Plant and Equipment. URL: <https://www.ifrs.org>

58. InternationalAccounting Standard 41 Agriculture. URL: <https://www.ifrs.org>

59. Marshall A. PrinciplesofEconomics. London : Macmillan, 2013. 731 p.

60. Samuelson P. A., Nordhaus W. D. Economics. 19th ed. New York : McGraw-Hill Education, 2010. 744 p.

ДОДАТКИ